

gemeente **Oosterhout**

Op naar een soepele overgang naar 18 jaar voor jongeren die jeugdhulp ontvangen

*Leren van ervaringen van jongeren
uit de gemeente Oosterhout*

West-Brabant

ZonMw

COLOFON

Oktober 2023

Samenwerkingspartners

Adviesraad Sociaal Domein, Avans Hogeschool,
Gemeente Oosterhout, GGD West-Brabant, LOC
Waardevolle Zorg, MEE Plus, Surplus Welzijn,
Tilburg University, Radboudumc, Zorroo

Onderzoekers

Yvette Ilmer, Caroline Kruyt

Co-onderzoekers

Manon Leemans, Samra Hussain

Dit onderzoek is gefinancierd met subsidie
van ZonMw.

Inhoud

Samenvatting.....4

Inleiding.....6

 Aanleiding 6

 Lokale context - Jeugdstelsel in de gemeente Oosterhout 6

 Lokale cijfers..... 7

 Landelijke context 7

 Doel onderzoek 7

 Leeswijzer 8

Methode..... 10

 Werving10

 Semi-gestructureerde interviews10

 Member check10

 Analyse12

 Plan van aanpak.....12

 Casuïstiekbesprekingen13

 Reviewbijeenkomsten13

Resultaten 14

 Respondenten14

 Resultaten interviews14

 Perspectief op het 18 jaar worden vanuit jongeren: veranderingen14

 Zorgen, uitdagingen en onzekerheid rondom de overgang van 18- naar 18+15

 Specifieke onderdelen rondom de overgang naar het 18e jaar16

 Competenties van betrokken professionals24

 Resultaten reviewbijeenkomsten26

 Bevindingen op basis van de tijdlijnen28

 Resultaten dossieronderzoek.....30

Conclusie.....32

Aanbevelingen 34

 Aanbevelingen voor de gemeente:34

 Aanbevelingen voor professionals.....35

 Aanbevelingen voor scholen36

 Aanbevelingen voor opleidingen die toekomstige jeugdprofessionals opleiden36

 Aanbevelingen voor jongeren (en/of ouders)36

Reeds ingezette acties.....37

 Checklist bijna 18.....37

 Toekomstplan en screeningsteam38

Dankwoord39

Bijlagen:40

 Bijlage 1: Flyer ten behoeve van de werving40

 Bijlage 2: Topiclijst vooruitblik40

 Bijlage 3: Topiclijst terugblik42

Samenvatting

Een jongere die jeugdhulp ontvangt en 18 jaar wordt, kan te maken krijgen met veel veranderingen. De jongere krijgt te maken met andere wet- en regelgeving (van bijv. Jeugdwet naar ondersteuning vanuit de Wmo, Participatiewet of Zorgverzekeringswet). Hierdoor vindt veelal ook een wisseling in betrokken organisaties en professionals plaats. Dat jongeren knelpunten ervaren bij deze overgang is bekend, evenals de gevolgen van deze knelpunten zoals het uit beeld raken van de jongeren bij de hulpverlening. Daarom is de gemeente Oosterhout in samenwerking met de GGD West-Brabant een onderzoek gestart om te leren van de ervaringen van jongeren met jeugdhulp met deze overgang. Het onderzoek is gefinancierd door ZonMw.

In deze rapportage staat het perspectief van jongeren die jeugdhulp ontvangen en/of hun ouders op de overgang naar het 18e jaar centraal. Het onderzoeksdoel is het identificeren van factoren ten behoeve van een soepele overgang naar 18 jaar voor Oosterhoutse jongeren met jeugdhulp. Er wordt onderzocht hoe de domein-overstijgende samenwerking versterkt kan worden. Aan het onderzoek deden 18 jongeren en/of hun ouders mee. Het betreft een actiegericht onderzoek waarbij interviews met jongeren (en/of hun ouders) de basis vormen. Middels semigestructureerde interviews zijn, met behulp van een tijdlijn per levensdomein vormen van ondersteuning, hulpvragen en betrokkenheid van professionals en het netwerk in kaart gebracht. Dit gebeurde zowel in de fase voor het 18 jaar worden als daarna. Aan het einde van het interview werden deelnemers gevraagd te reflecteren op de tijdlijn en aan te geven wat er goed en minder goed verlopen is. Daarnaast zijn gegevens uit het plan van aanpak van het Sociaal Team van de deelnemende jongeren gebruikt om in beeld te brengen op welke wijze er gekeken is naar de overgang naar het 18e jaar. Gedurende het onderzoek hebben verschillende reviewbijeenkomsten plaatsgevonden waarin terugkerende kwesties, die uit de interviews naar voren kwamen, met professionals, beleidsmakers en ervaringsdeskundigen werden doorgesproken en getoetst op herkenbaarheid, waarna oplossingsrichtingen werden verkend en uitgewerkt.

Ervaringen van jongeren met de overgang naar het 18e jaar

De overgang naar het 18e jaar blijkt voor het merendeel van de jongeren en hun ouders een onrustige en stressvolle periode te zijn. Niet alleen vanwege de veranderingen zelf in en rond deze periode op de verschillende levensdomeinen, maar vooral ook omdat dit veelal gepaard gaat met onduidelijkheid en onzekerheid over bijvoorbeeld het voortzetten van de zorg en ondersteuning waar de jongere behoefte aan heeft. Ook ervaren meerdere jongeren nog een abrupt einde van zorg na het 18e jaar. Domeinen waarop jongeren de grootste veranderingen ervaren zijn 'geestelijke gezondheid' en 'leren en werken'.

Er wordt vanuit de deelnemers aan het onderzoek een duidelijke behoefte aangegeven om tijdig geïnformeerd te worden over aankomende veranderingen. Zij verwachten hierin een pro-actieve benadering vanuit professionals. Het gezamenlijk (jeugdhulpaanbieder en jongere) opstellen van een toekomstplan lijkt bij het merendeel van de respondenten die (naar verwachting) ook na hun 18e een hulp- of ondersteuningsbehoefte hadden niet te zijn uitgevoerd.

De periode rond het 18e jaar valt veelal samen met veranderingen op het gebied van leren en werken. Bij meerdere jongeren verliep de overgang van de ene onderwijsvorm naar de andere niet vanzelf. Er is behoefte aan extra begeleiding bij studiekeuze en meer aandacht voor de overstap en de ondersteuning hierbij vanuit de nieuwe opleiding.

Kennis, vaardigheden en attitude van professionals

Meerdere respondenten ervaren betrokkenheid van professionals, maar signaleren een gebrek aan kennis bij professionals op het gebied van wet- en regelgeving en lokale mogelijkheden. Dit kan vertragend werken op o.a. het proces en het vertrouwen in de professional. Zich gehoord voelen én dat er regelmatig contact wordt opgenomen door de professional over de voortgang van het proces wordt door respondenten als belangrijk ervaren, evenals probleemoplossend vermogen waardoor maatwerk geleverd kan worden.

Steunfiguur

Enkele deelnemende jongeren hadden geen ondersteuning vanuit ouders, verzorgers of een betrokken professional bij de overgang naar het 18e jaar. Bij deze jongeren is de behoefte groot aan iemand die gedurende langere tijd naast hen kan staan om hen te ondersteunen en met hen mee te denken.

Vanuit het onderzoek worden aanbevelingen gedaan voor professionals, de gemeente, scholen en jeugdigen zelf. Belangrijke punten om op in te zetten zijn:

Naleving van het opstellen van het toekomstplan door aanbieders samen met de jongere.

Tijdig informeren van jongeren over zaken die zij voor het 18e jaar moeten regelen. Gebruik hiervoor een overzicht van alle regelzaken. Informeer jongeren daarnaast over waar zij terecht kunnen als zij vragen hebben.

Jongeren en hun ouders informeren over het proces rondom het voortzetten van hulp en ondersteuning na het 18e jaar.

Check of de jongere een steunfiguur heeft en zo niet, iemand zoeken die deze rol kan vervullen.

Scholing van professionals op het gebied van kennis over wet- en regelgeving waarbij tevens aandacht is voor het echt luisteren naar jongeren en hun ouders zodat zij zich gehoord voelen.

Gedurende dit onderzoek zijn op basis van de, in de reviewbijeenkomsten, uitgewerkte oplossingsrichtingen reeds acties in gang gezet. Zo is er een checklist ontwikkeld die vanaf juli 2023 naar alle jongeren in Oosterhout die 17 worden wordt verzonden. Hierin staat niet alleen welke dingen zij moeten regelen, maar ook waar zij voor vragen of ondersteuning in de gemeente Oosterhout terecht kunnen. Daarnaast wordt een werkwijze uit Breda geïmplementeerd in Oosterhout waarbij het Sociaal Team actief toekomstplannen opvraagt bij aanbieders, waarna deze in een integraal screeningsteam worden besproken en er een advies aan de jongere en de aanbieder wordt gegeven. Indien nodig volgt een gesprek om eventuele acties uit te zetten.

Aanleiding

In 2021 is het tweejarige actieonderzoek 'werken aan bestendige domeinoverstijgende hulp en ondersteuning in de wijk voor jongeren rond 18 jaar' van start gegaan in de gemeente Oosterhout. Gemeente Oosterhout en GGD West-Brabant werken samen aan dit onderzoek. Hiervoor is een subsidie ontvangen van ZonMw. Met dit onderzoeksproject wil de gemeente Oosterhout investeren in passende ondersteuning voor jongeren met jeugdhulp rond 18 jaar.

Wanneer een jongere die jeugdhulp ontvangt 18 jaar wordt, kan het zijn dat er andere wetgeving gaat gelden en/of kunnen er andere organisaties/professionals betrokken raken. De jongere kan te maken krijgen met regelingen en instanties die gericht zijn op volwassenen en een zekere mate van zelfredzaamheid veronderstellen. Er vindt een overgang plaats van ondersteuning vanuit de Jeugdwet naar ondersteuning vanuit de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo), de Participatiewet of de Zorgverzekeringswet (Zvw). Daarnaast kan zorg die een jongere ontvangt vanuit de Wet langdurige zorg (Wlz) vanaf de 18e jaar weliswaar worden voortgezet, maar dan moet er wel een eigen bijdrage betaald worden. We weten dat sommige jongeren knelpunten ervaren bij deze overgang naar 18 jaar. Een knelpunt is bijvoorbeeld het verlies van opgebouwde relaties met hulpverleners. Het risico bestaat dat de jongere afhaakt, wanneer er een andere hulpverlener toegewezen wordt. Een ander knelpunt is dat jongeren niet altijd op tijd worden voorbereid op de overgang naar volwassenheid, omdat dit een zekere mate van zelfredzaamheid vraagt. Ook sluit de volwassenondersteuning niet altijd goed aan bij de behoeften van jongeren. Bij het bereiken van de leeftijd van 18 jaar met de bijbehorende vrijheden bestaat tevens het risico dat zij uit beeld van de hulpverlening raken.

In de gemeente Oosterhout werken professionals uit verschillende domeinen (onder andere het Sociaal Team Oosterhout, huisartsenzorg, jeugdgezondheidszorg, onderwijs, wonen, werk en inkomen, veiligheid en specialistische jeugdhulp) samen om deze jongeren passende hulp en ondersteuning te bieden. In dit actieonderzoek is onderzocht hoe de domeinoverstijgende

samenwerking doorontwikkeld kan worden, zodat deze jongeren een soepele overgang naar 18 jaar ervaren. Jongeren, ouders, professionals en beleidsmakers onderzochten bestaande casussen om te ontdekken hoe de integrale samenwerking beter kan.

Lokale context - Jeugdstelsel in de gemeente Oosterhout

Sinds de invoering van de Jeugdwet in 2015 zijn gemeenten verantwoordelijk voor het jeugdstelsel. Het gaat hierbij om preventieve taken, de toeleiding en toegang naar ondersteuning en (jeugd)hulp, en gespecialiseerde niet vrij toegankelijke jeugdhulp. De gemeente Oosterhout geeft lokaal vorm aan preventie en de toeleiding en toegang tot jeugdhulp, terwijl het voor het inkopen van de niet vrij toegankelijke jeugdhulp samenwerkt met 4 andere gemeenten in de jeugdhulpregio West Brabant Oost.

De gemeente Oosterhout zet in op het faciliteren en versterken van de sociale basis, zodat problemen voorkomen kunnen worden en tijdig kan worden ingespeeld op kleine problemen. Dit wordt gedaan door zowel informele initiatieven van inwoners te stimuleren en faciliteren als door te investeren in preventieve interventies en vrij toegankelijke voorzieningen bij maatschappelijke organisaties. Binnen de gemeente Oosterhout zijn onder andere de volgende vrij toegankelijke jeugdhulp voorzieningen beschikbaar: praktijkondersteuner jeugd bij de huisarts, jongerenwerk, jeugd-/schoolmaatschappelijk werk en opvoedondersteuning. Er zijn ook tal van vrij toegankelijke voorzieningen in Oosterhout voor volwassenen.

Wanneer een (hulp)vraag niet binnen het voorliggend veld kan worden opgelost, kunnen inwoners terecht bij het Sociaal Team Oosterhout (hierna het Sociaal Team). Zij vormen de integrale gemeentelijke toegang en verhelderen samen met de inwoner de (hulp)vraag. Als niet vrij toegankelijke hulp een passende oplossing is, wordt hiervoor een plan van aanpak gemaakt en geeft het Sociaal Team een beschikking af. Dit kan een beschikking voor jeugdhulp zijn, maar ook een maatwerkvoorziening op grond van de Wmo, Participatiewet, Wet gemeentelijke schuldhulpverlening

of de Wet inburgering. Om het pad van toeleiding en toegang naar (jeugd)hulp zo goed mogelijk te laten verlopen, wordt in de gemeente Oosterhout nu en de komende jaren stevig geïnvesteerd in het creëren van een vloeiend netwerk van partijen in het voorliggend veld, het Sociaal Team, andere wettelijke verwijzers naar jeugdhulp (zoals (huis)artsen & gecertificeerde instellingen) en (jeugd)hulpaanbieders. Zodat het niet uitmaakt waar een inwoner zijn (hulp)vraag stelt en de inwoner tijdig de juiste hulp krijgt die telkens kan worden bijgesteld.

Lokale cijfers

In totaal waren er op 1 januari 2023 605 jongeren 17 jaar in de gemeente Oosterhout. Op peildatum 1 september 2023 ontvingen er 96 jongeren van 17 jaar een vorm van niet vrij toegankelijke jeugdhulp. Het kan zijn dat bij een deel van deze jongeren de jeugdhulp afgerond is voor de 18e verjaardag en het kan zijn dat er ook nog nieuwe jongeren van 17 jaar bijkomen die jeugdhulp nodig hebben. Om een indicatie te geven van het aantal jongeren met jeugdhulp dat 18 jaar wordt binnen de gemeente Oosterhout schatten we grofweg in dat er komend jaar ongeveer 90 jongeren met jeugdhulp te maken krijgen met deze overgang.

Landelijke context

Hervormingsagenda Jeugd 2023 - 2028

In de hervormingsagenda¹ wordt gepleit voor blijvende aandacht voor en verbetering in de overgang van de jeugdhulp naar de volwassenenzorg op 18-jarige leeftijd. Het vroegtijdig aangaan van het gesprek over de toekomst, het zorgen voor een woning, voor werk of opleiding, voor inkomen, voor verdere begeleiding en zorg als dit nodig en gewenst is, maakt dat een jongere mét een toekomstperspectief de jeugdhulp kan verlaten. Dit voorkomt onnodige verlenging van jeugdhulp of dak- en thuisloosheid. Hiervoor wordt vanuit het Rijk komende jaren ingezet op kennisbundeling en verspreiding om de overgang te verbeteren. Daarnaast wordt gewerkt aan aanpassingen in de Participatiewet, aan huisvesting voor jongeren die zich in een kwetsbare situatie bevinden, een agenda passend onderwijs Mbo en een urgentieregeling voor woningtoewijzing. Jeugdhulpaanbieders en gemeenten hebben zich gecommitteerd aan het tijdig formuleren van een toekomstperspectief voor en samen met jongeren.

Dit betekent concreet dat elke jongere die jeugdhulp ontvangt een persoonlijke ontwikkel- of toekomstplan krijgt met niet-vrijblijvende afspraken gericht op wonen, werk/school, inkomen, welzijn en support. Daarnaast wordt in de hervormingsagenda benoemd dat er ingezet wordt op een beweging richting stevige lokale teams. Stevige lokale teams zijn multidisciplinaire teams, die samen met jeugdigen en ouders een brede analyse uitvoeren en een gezinsplan opstellen en tijdig evalueren of de ingezette hulp daadwerkelijk helpt en indien nodig hun inzet aanpassen.

Wet aanpak meervoudige problematiek sociaal domein (Wams)

Met het wetsvoorstel (Wams)² wordt beoogd knelpunten weg te nemen in relatie tot gegevensuitwisseling en privacy in het sociaal domein bij de aanpak van meervoudige problematiek. Het wetsvoorstel voorziet daartoe in wettelijke taken voor het college van B&W voor onderzoek, planvorming en coördinatie bij meervoudige problematiek in het sociaal domein en eventueel aanpalende terreinen. Deze wettelijke taken vormen de grondslag voor de ter uitvoering van die taken noodzakelijke verwerking en uitwisseling van persoonsgegevens.

Pleegzorg standaard tot 21 jaar

Vanaf 1 januari 2023 is het in de wet vastgelegd dat pleegzorg standaard tot 21 jaar doorloopt.³

Doel onderzoek

Het doel van het onderzoek is om factoren te identificeren ten behoeve van een soepele overgang naar 18 jaar voor jongeren met jeugdhulp binnen de gemeente Oosterhout, waarbij specifiek aandacht is voor domeinoverstijgende samenwerking. Hierbij is enerzijds aandacht voor de benodigde competenties (kennis, vaardigheden en attitudes) van de samenwerkende professionals en anderzijds richt het onderzoek zich op factoren ten aanzien van de gemeentelijke organisatie (beleidskaders, inkoop van zorg en randvoorwaardelijke infrastructuur).

Een deel van de knelpunten die spelen rondom de overgang naar 18 jaar spelen landelijk en hebben bijvoorbeeld te maken met de huidige wetgeving. Dit onderzoek beoogt niet om deze knelpunten op te lossen.

¹ Rijksoverheid 2023 'Hervormingsagenda Jeugd 2023 - 2028'

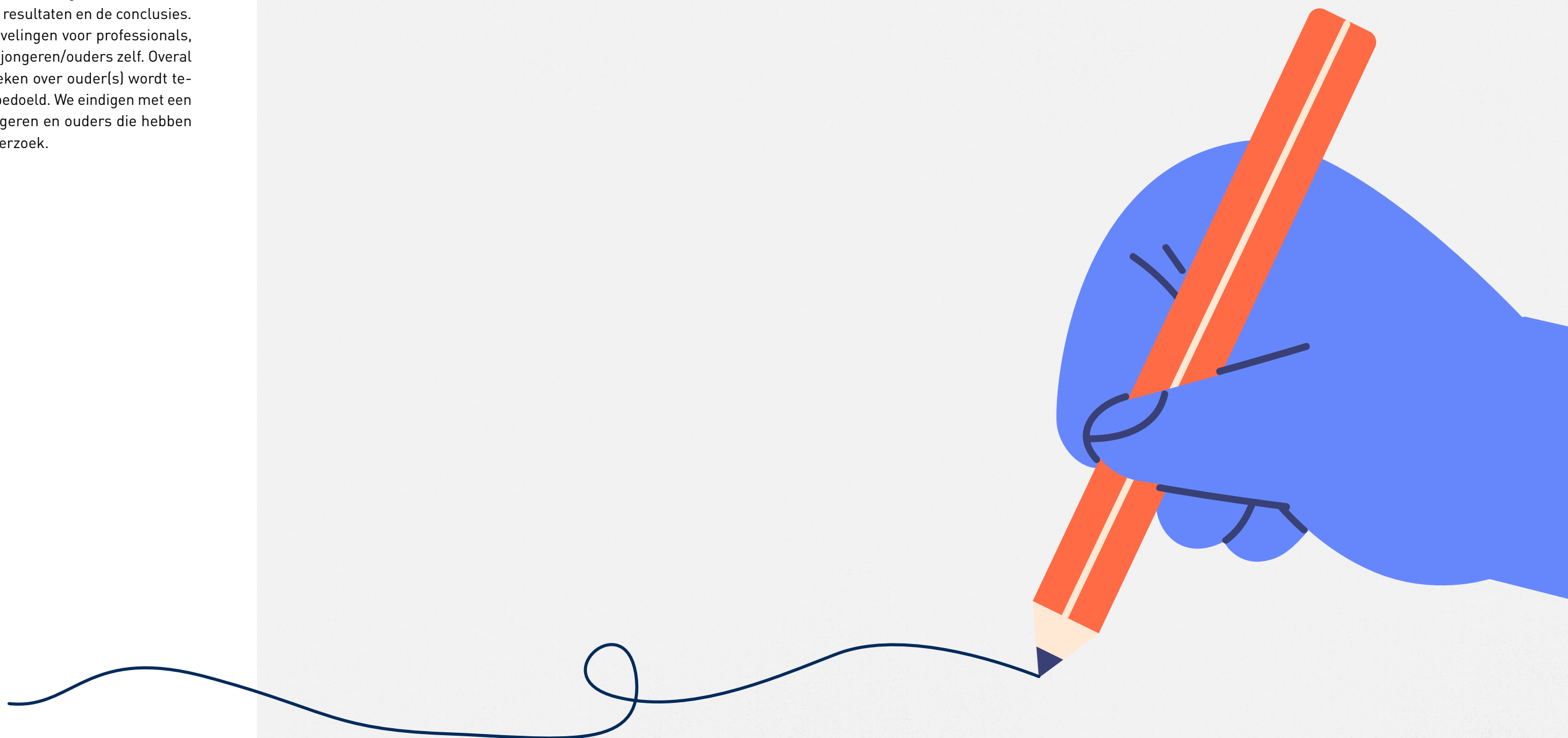
² Wetsvoorstel Wet aanpak meervoudige problematiek sociaal domein (Wams)

³ Vereniging Nederlandse Gemeenten 'Pleegzorg standaard tot 21 jaar'

De focus van dit onderzoek ligt op de wijze waarop de gemeente Oosterhout lokaal de overgang naar 18 jaar soepeler kan laten verlopen binnen de geldende kaders die er zijn. Er wordt gekeken naar waar de gemeente Oosterhout lokaal invloed op heeft. Om die reden zijn met name de lokale professionals betrokken bij dit onderzoek.

Leeswijzer

We starten met de in het onderzoek gebruikte methode waarna we in gaan op de resultaten en de conclusies. We sluiten af met aanbevelingen voor professionals, gemeente, onderwijs en jongeren/ouders zelf. Overal in de tekst waar we spreken over ouder(s) wordt tevens voogd of verzorger bedoeld. We eindigen met een dankwoord voor alle jongeren en ouders die hebben meegewerkt aan dit onderzoek.

Werving

De werving heeft plaatsgevonden via het Sociaal Team en partners in het voorliggend veld. Jongeren die in beeld waren bij de professionals van een van deze partijen zijn actief benaderd om deel te nemen aan het onderzoek. Dit gebeurde in persoonlijk face-to-face cliëntcontact, via de app of via de mail. Ook zijn jongeren die bekend waren binnen het Sociaal Team door een medewerker van de gemeente gebeld om te vragen of zij interesse hadden om aan het onderzoek deel te nemen. Een flyer (zie bijlage 1) en informatiebrief waren beschikbaar om uit te delen of toe te sturen. Professionals stuurden, na toestemming, contactgegevens van de jongeren en/of hun ouders door naar de onderzoekers, waarna zij hen konden benaderen. De onderzoekers gaven verdere uitleg en informatie over het onderzoek waarna jongeren en/of ouders konden besluiten tot deelname. Voorafgaand aan de start van het onderzoek kregen deelnemers nog een uitgebreide toelichting en werden zij in de gelegenheid gesteld om vragen te stellen, waarna zij het toestemmingsformulier konden tekenen.

Inclusiecriteria voor deelname aan het onderzoek waren:

- Tussen de 16 en 20 jaar oud zijn;
- Waar het proces van 18- naar 18+ (binnenkort) wordt ingezet of reeds is ingezet;
- Woonachtig zijn in de gemeente Oosterhout of voor hun 18e volgens het woonplaatsbeginsel onder Oosterhout vallen;
- Jeugdhulp ontvangen (alle vormen van jeugdhulp zijn denkbaar; zowel lichte hulp als intensieve hulp);
- Samen met professionals aangeven dat continuering van hulp en ondersteuning na 18 jaar op zijn plaats is;
- Waarbij er geen sprake is van acute en/of ernstige omstandigheden zoals dreiging van suïcide, kindermishandeling of anorexia nervosa.

Uiteindelijk zijn de onderzoekers flexibel omgegaan met het criteria leeftijd wanneer een jongere graag wilde participeren en de onderzoekers van mening waren dat de bijdrage van de jongere van meerwaarde kon zijn voor het onderzoek.

Semi-gestructureerde interviews

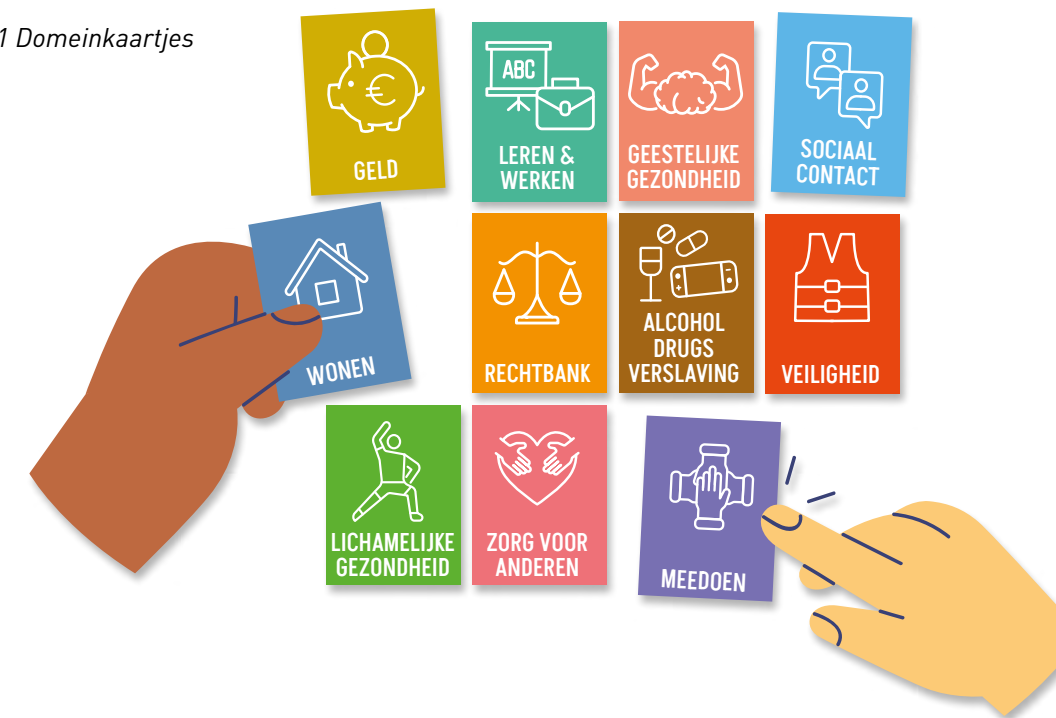
In het onderzoek is gebruik gemaakt van semi-gestructureerde interviews. Twee onderzoekers waren aanwezig tijdens het interview. Aan de hand van een tijdlijn zijn per levensdomein vormen van ondersteuning, hulpvragen en de betrokkenheid van professionals en het netwerk in kaart gebracht. Dit is gedaan voor zowel de fase vóór het 18 jaar worden als na het 18 jaar worden. Er is gebruik gemaakt van domeinkaartjes ten behoeve van de uitvraag van verschillende topics. De domeinkaartjes zijn gebaseerd op belangrijke levensdomeinen uit de literatuur over de overgang van 18-min naar 18-plus (zie figuur 1). Jongeren kozen verschillende domeinen kaartjes uit waarop grote veranderingen hebben plaatsgevonden in de overgang naar het 18e jaar (terugblik) of waarvan zij verwachten dat er grote veranderingen plaats gaan vinden (vooruitblik).

Aan het einde van het interview werd de deelnemer gevraagd te reflecteren op de tijdlijn en aan te geven wat goed en minder goed verlopen is. Deze punten zijn in kleur aangegeven op de tijdlijn (groen en rood). Tevens is deelnemers gevraagd verbeterpunten of tips aan te geven voor professionals en/of anderen die zich in een vergelijkbare situatie bevinden. Zie bijlage 2 en 3 voor de volledige topliclijsten. In figuur 2 is een fictief voorbeeld van een tijdlijn te vinden.

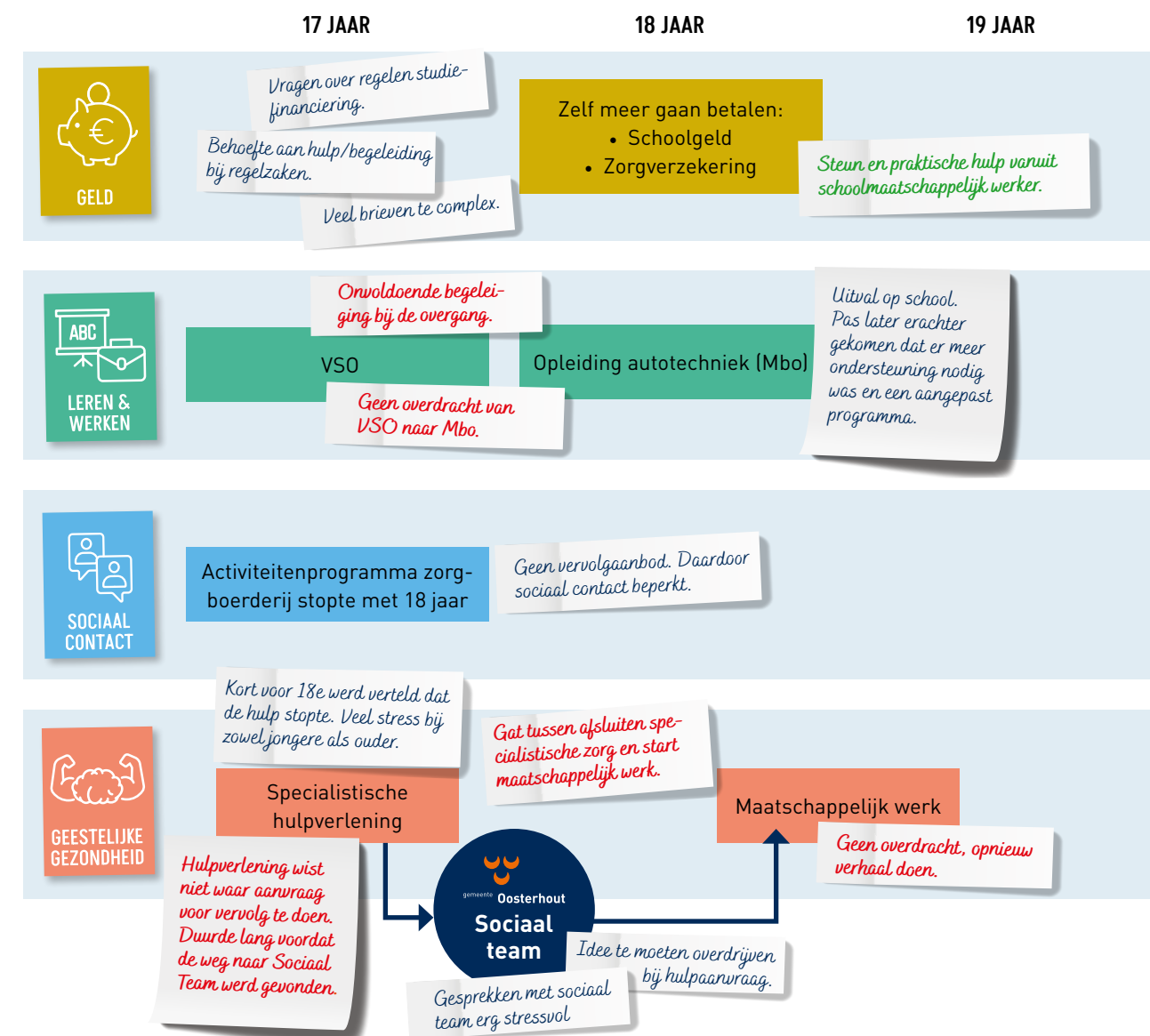
Member check

Van elk interview is een samenvatting gemaakt met daarin de volgende punten: betekenis van het 18 jaar worden, grote en kleine veranderingen, gevoelens gedurende de periode, belemmeringen en bevorderende factoren, behoefte en tips. Voor de interviews die een terugblik betroffen werd deze samenvatting aangevuld met een figuur met daarin de tijdlijn zoals deze tijdens het interview is opgesteld met de deelnemer. Deelnemers zijn in de gelegenheid gesteld om correcties en/of aanvullingen door te geven. Alle deelnemers hebben een cadeaubon ontvangen als dank voor hun deelname. Daarnaast is van elk interview een uitgebreid interviewverslag gemaakt (niet verbatim).

Figuur 1 Domeinkaartjes

Figuur 2 Fictief voorbeeld tijdlijn

Analyse

De analyse van de interviews is onderverdeeld in 3 onderdelen:

Samenvattingen interviewverslagen

De samenvattingen van de interviewverslagen zijn gecodeerd. De eerste drie interviews zijn, aan de hand van de onderzoeksvragen, door de onderzoekers apart open gecodeerd. Daarna zijn de codes besproken, is er consensus bereikt over de te hanteren codes en zijn overkoepelende codes bepaald. De samenvattingen daarna zijn steeds door één onderzoeker gecodeerd met behulp van de bestaande codes en waar nodig aangevuld met nieuwe codes. De codes zijn gecontroleerd door de tweede onderzoeker, waarna de aanvullende codes zijn besproken en hierover consensus is bereikt. De onderzoekers hebben vervolgens gezamenlijk thema's bepaald aan de hand van de codes die met elkaar samenhangen. Deze thema's zijn vervolgens beschreven. De dataset bevatte zowel verslagen van de terugblikken als vooruitblikken. Daar waar nodig is in de beschrijvingen van de resultaten belicht of het gaat om jongeren die vooruitblikken of terugblikken.

Uitgebreide interviewverslagen - verdiepende vragen

De onderzoekers hebben een aantal verdiepende vragen opgesteld waar zij op basis van de samenvattingen en/of de tijdlijnen onvoldoende verdiepend antwoord op verkregen. Hiervoor zijn de uitgebreidere interviewverslagen door een onderzoeker open gecodeerd in ATLAS.ti en gecheckt door een tweede onderzoeker. De onderzoekers hebben vervolgens binnen de verdiepende vragen gezamenlijk thema's bepaald aan de hand van de codes. Deze thema's zijn vervolgens beschreven. De dataset bevatte zowel verslagen van de terugblikken als vooruitblikken. Daar waar nodig is in de beschrijvingen van de resultaten belicht of het gaat om jongeren die vooruitblikken of terugblikken.

Tijdlijnen

Alle tijdlijnen zijn overzichtelijk op de muur gehangen. De onderzoekers bekeken deze onafhankelijk van elkaar en noteerden op post its:

- *Opvallendheden*
- *Kenmerken van de tijdlijnen*
- *Vragen naar aanleiding van de tijdlijnen*
- *Overeenkomsten of verschillen tussen de tijdlijnen*

De onderzoekers bespraken vervolgens de post-its, vulden aan met eigen post-its en kwamen tot een gezamenlijke bevinding, conclusie of vraag. Op basis van deze bevindingen zijn de tijdlijnen op onderdelen aangevuld of specifieker bekeken. Onderdelen waarop de tijdlijnen zijn aangevuld zijn:

- Is de zorg en/of ondersteuning lichter/minder, gelijk of meer/zwaarder geworden na de 18e verjaardag? Per casus is dit genoteerd op de tijdlijn. NB: het gaat hier om een inschatting van de onderzoekers.
- Is er sprake van een steunend netwerk? Onderzoekers hebben dit beoordeeld met onvoldoende steunend, voldoende steunend, voldoende steunend maar zwaar belast. Daarnaast is genoteerd vanuit wie de ondersteuning geboden werd, wanneer deze steun niet vanuit de ouders afkomstig was.
- Tot slot is genoteerd of er zowel een terug- als vooruitblik gesprek gevoerd is of één van beiden.

Op basis van bovenstaande aanvullingen is, per aanvulling bekeken wat opvallende verschillen of overeenkomsten zijn tussen de casussen. Op basis hiervan zijn een aantal bevindingen geformuleerd door de onderzoekers.

Plan van aanpak

Indien de jongere toestemming gegeven had om het plan van aanpak bij het Sociaal Team op te vragen werd de betrokken medewerker bij het Sociaal Team verzocht het plan met de onderzoekers te delen. De jongeren werden in de mailwisseling meegenomen.

Analyse plan van aanpak

Vanuit het plan van aanpak zijn de volgende gegevens genoteerd in een analyseschema: problematiek/hulpvragen naar leefgebieden, doel van de hulp en ondersteuning, beslissingen die de jongeren samen met ouder(s) en professionals heeft genomen, hoe er al is gekeken naar de overgang naar 18 jaar en welke eigen mogelijkheden jongere en netwerk zien, aangevuld met mogelijkheden voor voorliggende voorzieningen. Aan de hand van deze gegevens zijn er een aantal zaken geanalyseerd door een van de onderzoekers:

- Of en zo ja, op welke wijze er gekeken is naar de hulp- en ondersteuningsbehoefte na het 18e jaar.
- Of de genoteerde hulp- en ondersteuningsbehoeften uit het plan overeenkomen met de, in het interview, aangegeven behoeften.
- Welke mogelijkheden er voor inzet van het voorliggend veld genoemd werden in het plan van aanpak. Deze zijn vergeleken met de in het interview aangegeven behoeften, rol en benutte mogelijkheden van het voorliggend veld.
- Overige opvallende zaken zoals eventuele ontbrekende informatie.

De bevindingen zijn vervolgens beschreven in de resultatensectie van deze rapportage.

Reviewbijeenkomsten

Gedurende het onderzoek zijn een aantal reviewbijeenkomsten uitgevoerd waarin (vertegenwoordigers van) jongeren en ouders, professionals, en beleidsmakers gezamenlijk reflecteren op de bevindingen uit de interviews. De reviewbijeenkomsten zijn bedoeld om steeds terugkerende kwesties in casuïstiek te vertalen naar mogelijke structurele oplossingen. Ook zijn de reviewbijeenkomsten benut om bevindingen te duiden en te verhelderen. Input voor deze bijeenkomsten was een grove analyse van de tot dusver uitgevoerde interviews. Hiervoor werden uit de samenvattingen van de interviews de belangrijkste knelpunten/belemmerende factoren, verbeterpunten en gevoelens gehaald. Opbrengsten van deze reviewbijeenkomsten waren zowel oplossingsrichtingen die verder verkend moesten worden als concrete acties en aanbevelingen en/of het rapporteren en agenderen van knelpunten in andere (bestuurlijke) gremia.

De overall opzet van de reviewbijeenkomsten was als volgt:

- Delen belangrijkste bevindingen in thema's;
- Bespreken thema's a.d.h.v. fictieve casus;
- Toetsen thema's + aanvullen met ervaringen en/of context vanuit bijv. lokaal beleid of professionals;
- Verkennen/uitwerken oplossingsrichtingen;
- Formuleren acties.

Resultaten

Respondenten

Voor dit onderzoek zijn achttien ervaringen opgehaald rondom de overgang naar 18 jaar. Vijftien jongeren hebben rechtstreeks hun ervaringen met de onderzoekers gedeeld. Zes jongeren deden dit alleen, zeven jongeren hadden hun ouder(s)/verzorger(s) meegenomen en twee jongeren een betrokken professional. Drie jongeren waren zelf (onder andere vanwege belastbaarheid) niet in staat om deel te nemen aan een interview. Om die reden zijn deze drie interviews gevoerd met de ouders/verzorgers van deze jongeren. Tijdens deze gesprekken is ook doorgevraagd naar het perspectief van de jongeren.

De leeftijden van de jongeren varieerden van 16 tot en met 22 jaar tijdens het eerste gesprek. Twaalf jongeren waren al 18 jaar of ouder, met hen hebben de onderzoekers teruggeblikt op de overgang naar 18 jaar. De overige zes jongeren moesten nog 18 jaar worden. Vier van deze jongeren zijn nog een tweede keer gesproken nadat zij 18 jaar waren geworden, zodat de onderzoekers konden horen hoe de overgang daadwerkelijk verlopen was.

Zes van de achttien respondenten waren vrouw, de overige twaalf waren man. Het merendeel van deze jongeren (vijftien in totaal) woonden thuis vlak voordat zij 18 jaar werden. De overige drie jongeren woonden in een pleeggezin, gezinshuis en een verblijfsinstelling. Eén jongere ontving voor zijn 18e verjaardag alleen ondersteuning vanuit de vrij toegankelijke jeugdhulp. De andere jongeren kreeg ondersteuning vanuit de niet vrij toegankelijke jeugdhulp. Een enkeling hiervan kreeg ondersteuning vanuit zowel de vrij toegankelijke als de niet vrij toegankelijke jeugdhulp.

Resultaten interviews

In deze resultatensectie gaan we eerst in op hoe jongeren en/of hun ouders de periode van het 18 jaar worden ervaren. Daarna gaan we in op specifieke onderdelen van de overgang naar het 18e jaar waaronder het proces en de rol van het Sociaal Team. Als laatste gaan we in op de benodigde competenties van professionals die volgens de geïnterviewde jongeren van belang zijn bij een goede overgang naar het 18e jaar.

Perspectief op het 18 jaar worden vanuit jongeren: veranderingen

Jongeren hebben gemengde gevoelens en perspectieven over het bereiken van de leeftijd van 18 jaar. De overgang naar volwassenheid wekt bij het merendeel van de jongeren veel stress en druk op, vanwege de maatschappelijke verwachtingen.

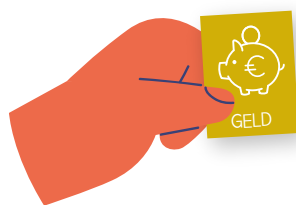
O, ik ben nu volwassen moet ik nu alles weten?

Ik had me erop verheugd, vond het hartstikke leuk dat ik 18 werd. Maar het was ook wel weer veel stress.

Volwassen worden klinkt gewoon raar.

Dat ik begon te merken dat als ik 18 zou worden ik meer zelfstandig moest doen. Dat... maar nog niet wist hoe ik dat moest leren. En ik wist niet of ik voor mijn 18e al moest leren hoe ik volwassen moest worden. Of dat ik dat pas nadat ik 18 word leer.

Daarnaast krijgt men ook te maken met meer vrijheden en praktische verantwoordelijkheden. Je hebt de vrijheid om alcoholhoudende dranken te kopen en (zelfstandig) auto te rijden. Echter wordt de focus tijdens de interviews met name gelegd op de verantwoordelijkheden. De financiële verantwoordelijkheid wordt door de meeste jongeren gezien als een van de grootste veranderingen vanaf je 18e. Een aantal financiële zaken moeten geregeld worden rondom (bank)rekeningen, belastingen, verzekeringen, abonnementen en andere kosten.

De financiële verantwoordelijkheid wordt door de meeste jongeren gezien als een van de grootste veranderingen vanaf je 18e.

Ik had ook wel zoiets van ik ben nu 18 ik hoor het zelf te doen.

Maar op je 18e maak je een hele grote sprong ineens. Er kwamen andere dingen bij kijken. Dat was dan moest het echt serieus zijn. Daarom moest het voor mijn gevoel ook op 18 afgerond zijn. Dan ben je volwassen en komen er ook andere verantwoordelijkheden bij. Ik had in mijn achterhoofd niet de ruimte om daar mee bezig te zijn en dat te doen.

Je hebt meer verantwoordelijkheden, die ook bestraft kunnen worden.

Ook zijn er op het gebied van leren en werken veranderingen. Veel van de jongeren hebben gekozen voor een vervolgopleiding in combinatie met een (bij)baantje om de stap meer richting de zelfstandigheid te zetten. Op het gebied van huisvesting, ofwel thuis blijven wonen of uit huis gaan, hebben de jongeren zich ook beziggehouden of zijn er nu mee bezig. Ook Beschermd Wonen werd in veel gesprekken genoemd. Deze (levens)veranderingen hebben voor vele jongeren effect (gehad) op het sociaal contact. Veel van de jongeren geven aan dat onder andere veranderingen in werk- en leeromgeving invloed hebben (gehad) op hun sociale netwerk. Zo zijn er nieuwe contacten ontstaan, maar zijn er ook een aantal verloren gegaan.

Voor mij was mijn 18e levensjaar een jaar waarin ik heel erg heb moeten kijken naar wat ga ik doen. Welke opleiding. Welke toekomst zie ik voor mezelf.

Overige thema's zoals alcohol, drugs en veiligheid speelt bij het merendeel niet echt een grote rol.

Een enkeling geeft aan dat het voelt als falen als je na je 18e verjaardag hulp moet vragen, omdat het je toch niet zelf lukt. Er wordt een hoge drempel ervaren.

Dat was... dan moest het echt serieus zijn, daarom moest het voor mijn gevoel op 18 ook afgerond zijn.

Zorgen, uitdagingen en onzekerheid rondom de overgang naar het 18e jaar

In de tijd voordat er duidelijkheid is over de periode na het 18e jaar hebben zowel jongeren als ouders diverse emoties, zorgen en uitdagingen ervaren. In de zoektocht naar passende zorg na de 18e verjaardag vonden ze dat ze veel zelf moesten uitzoeken en regelen, waarin een aantal ook weinig ondersteuning van hulpverleners ervaren hebben. Het leek voor hen alsof ze een gevecht moesten leveren om uiteindelijk de gewenste zorg en/of ondersteuning te krijgen.

Ouder: "Enige hobbel die we hadden. Het duurde even, maar situatie was nijpend. Je moet dingen weten om door te kunnen pakken en ja te kunnen zeggen. Dat was even spannend."

Ouder: "Was echt een jaar geweest van gevechten."

Jongere: "Ik word 18 en je wordt niet geholpen, terwijl het is wel haar beroep om ons te helpen. En het gevecht wat we steeds moeten voeren vind ik ook gewoon grootste bullshit."

Ze hadden het gevoel dat ze continu verantwoording moesten afleggen over hun eigen keuzes en beslissingen. Dit resulteerde in gevoelens van ontevredenheid. Daarnaast heeft de betrokkenheid van meerdere hulpverleners het proces niet vergemakkelijkt. Zo vonden ze het niet fijn om hun verhaal meerdere keren te delen.

Ouder: "Waarom moet ik continue verantwoorden en hier constant buikpijn over hebben.... Als de beschikking opnieuw is afgegeven is het een tijdje niet... denk je nou echt dat iemand het leuk vindt om dit soort crisiszorg of begeleiding nodig te hebben."

Ouder: "Omdat je iedere keer iemand anders hebt moet je informatie continue herhalen, en de een is wel op de hoogte en de ander niet. Dat werkt ook niet altijd goed op mijn humeur."

Jongere: "Ik vond het wel heel vervelend dat je dan wel weer heel je verhaal opnieuw moet doen."

Tot slot hebben een aantal jongeren het gevoel gehad dat ze niet gehoord werden. Ze vonden dat hulpverleners niet serieus genoeg naar hun wensen en behoeften hebben gekeken. Jongeren wilden een omgeving waarin hun stem werd gehoord. Een enkeling heeft de periode over het algemeen positief ervaren. In eerste instantie gingen ze ervan uit dat het waarschijnlijk een moeizaam proces zou gaan worden, maar uiteindelijk viel het allemaal toch reuze mee.

Jongere: "Ik was ook niet gehoord. Ik zei dat ik het niet wilde en dat het niet paste."

Jongere: "Als ik zei: 'ik word niet serieus genomen of jullie snappen niet wat mijn behoefte is', dan kreeg ik te horen dat ik vanuit mijn problematiek praatte, dat je vanuit je verleden heel snel voelt dat je je niet gehoord voelt."

Specifieke onderdelen rondom de overgang naar het 18e jaar

Onduidelijkheid en onzekerheid over continuïteit van zorg na het 18e jaar

Meerdere respondenten geven aan dat er onduidelijkheid is over de continuïteit van zorg na hun 18e jaar. Er zijn veel openstaande vragen over bijvoorbeeld het rondkomen van de beschikking na het 18e jaar voor het behoud van de huidige zorgverlener, het al dan niet moeten wisselen van hulpverlener bij het 18e jaar of het toekennen van verlengde jeugdhulp. Deze periode van onzekerheid is voor meerdere jongeren en hun ouders stressvol. Enkele jongeren laten het maar op zich afkomen en geven aan dat ze proberen zich er niet druk over te maken. Het merendeel van jongeren en ouders maakt zich echter zorgen over of er na het 18e jaar nog wel passende zorg en/of ondersteuning is. Tegelijkertijd hebben jongeren het gevoel van angst ervaren over het nemen van de verkeerde beslissingen. Hierdoor waren ze tijdens gesprekken met hulpverleners erg terughoudend. Voor sommige heeft het gehele traject vanaf de aanvraag van de beschikking tot aan de overstap in hun beleving ook vrij lang geduurd, wat

leidde tot een grotere onzekerheid of alles wel goed zou komen.

Jongere: "Nee, waar ik wel heel veel zorgen over maak is wat als mijn jeugdzorg niet verlengd wordt. dan sta ik met m'n 18e bot gezegd op straat. Dan moet je een huurwoning zoeken en dat is nu heel lastig."

In die periode hebben ook veel ouders het gevoel gehad dat ze onvoldoende ondersteund werden. Ze hadden het fijn gevonden als er meer inzet vanuit de hulpverleners werd getoond.

Ouder: "Ik heb aangegeven dat ik machteloos, teleurgesteld en verdrietig was."

Ouder: "Beetje onzeker was het. We wisten niet precies waar het heen zou gaan."

In sommige gevallen blijkt het ook nog niet duidelijk of er vanuit de jongere nog een zorg- of ondersteuningsbehoefte ligt na het 18 jaar worden.

Een enkeling start met een (nieuwe) vorm van zorg of ondersteuning kort voor de 18e verjaardag. Ook dit zorgt voor onrust over het al dan niet behouden van de hulpverlener die ingezet wordt en waar men net een band mee aan het opbouwen is. Ook is er door een enkeling aangegeven enkele maanden te moeten wachten op de start van de hulp en ondersteuning tot het 18e jaar om de knip te voorkomen.

Abrupt einde van zorg bij het 18 jaar worden

Meerdere jongeren en/of hun ouders geven aan dat bij het 18 jaar worden (een deel van) de zorg en ondersteuning abrupt stopte terwijl men behoefte had aan (stapsgewijze) afbouw van de hulpverlening of verlenging voor nog bestaande hulpvragen. Voorbeelden hiervan zijn het haastig afronden van een behandeling bij de psycholoog en het daarna loslaten, het van de een op de andere dag stoppen van logeerszorg of activiteiten op het gebied van sociaal contact bedoeld voor jongeren tot 18.

Jongere: "Ja ja, ik wist wel dat het einde eraan kwam. De laatste weken werden er doorheen geramd zeg maar. Daar merkte je dat de nood er wel in zat om echt voor die grens klaar te zijn."

Naast dat voor sommige jongeren de hulp of onder-

steuning op (gebieden) abrupt stopt vindt er in meerdere gevallen ook een overgang plaats van de zorg- of hulpverlener (en betrokken organisatie). Voorbeelden hiervan zijn dat een jongere binnen de GGZ naar een ander team binnen de psychiatrie wordt overgedragen of van een jeugd- naar volwassenenpsycholoog. Ook wordt in enkele gevallen ook de huisarts benoemd die in beeld komt voor het verstrekken van medicatie na het 18e jaar.

Er komt vanuit meerdere respondenten een duidelijke behoefte naar voren aan een minder harde knip bij het 18 jaar worden, oftewel het behoud van de huidige hulp en ondersteuning.

Bij het stoppen van hulp/ondersteuning of het noodgedwongen overstappen naar een andere aanbieder uiten meerdere deelnemers gevoelens van teleurstelling. Enkele jongeren geven aan dat ze het stoppen van de zorg en hulp voor het 18e jaar als spannend ervaren en dat de ze de wisseling van hulpverlener na het 18e jaar niet fijn vinden. Rondom de overgang naar een nieuwe professional wordt vooral benoemd dat de nieuwe professional een onbekende is en dat daar weer een vertrouwensband mee opgebouwd moet worden. Er komt vanuit meerdere respondenten een duidelijke behoefte naar voren aan een minder harde knip bij het 18 jaar worden, oftewel het behoud van de huidige hulp en ondersteuning.

Opgemerkt moet worden dat er ook andere factoren een rol kunnen spelen bij het abrupte einde van hulp- en ondersteuning bij het 18e jaar, waaronder de financiële consequenties van de overgang. Enkele jongeren benoemen namelijk tijdens het interview de eigen bijdrage die betaald moet worden vanaf de 18e verjaardag. Waar het voor sommige jongeren (en/of hun ouder(s)) niet uitmaakt dat er een eigen bijdrage betaald moet worden, was het voor andere jongeren echt een belemmerende factor en was dit bijvoorbeeld een reden om te stoppen met de hulpverlening vanaf de 18e verjaardag. Hierbij viel op dat het voor jongeren niet altijd duidelijk is wat de hoogte van deze eigen bijdrage is.

Bij een deel van de jongeren is (uiteindelijk) op een

deel van de ondersteuningsterreinen juist gezorgd voor continuïteit van hulp en ondersteuning door bijvoorbeeld verlengde jeugdhulp in te zetten en/of de mogelijkheid eenzelfde aanbieder ook vanuit de Wmo in te zetten. In deze gevallen is de beschikking vanuit de Jeugdwet omgezet naar een beschikking vanuit de Wmo. Zo hebben jongeren bijvoorbeeld hun zelfde begeleider kunnen houden. Dit wordt als zeer positief ervaren door de respondenten. Bij een enkele jongere is er op initiatief van de ouders bewust een medewerker van het Sociaal Team ingezet die ook na het 18e jaar bij de jongere betrokken kon blijven.

Overdracht naar nieuwe professional na het 18 jaar worden

Een aantal respondenten geeft aan behoefte te hebben aan een gezamenlijke overdracht bij de overgang naar een andere professional na het 18e jaar. Het beeld of een overdracht al dan niet plaatsvindt is wisselend. In enkele gevallen is alleen het dossier doorgezet en/of hebben zorgverleners onderling een (telefonische) overdracht gedaan. Met andere jongeren heeft een gezamenlijke overdracht met de huidige en nieuwe professional plaatsgevonden. Daarin was het prettig vast kennis met elkaar te maken. Jongeren bij wie dit niet gebeurd is geven hier aan wel behoefte aan te hebben gehad.

Tijdig geïnformeerd worden

Meerdere jongeren en/of de aanwezige ouders geven iets aan over de mate waarin zij tijdig geïnformeerd zijn over de veranderingen met betrekking tot de zorg en ondersteuning na de 18e verjaardag. Het merendeel hiervan geeft aan dat zij tijdig geïnformeerd zijn door de zorgaanbieder over de veranderingen die er na de 18e verjaardag ontstaan. Vaak werd die ruim voor de 18e verjaardag gecommuniceerd en bij sommige jongeren al gelijk bij de start van de zorg. Bij een deel kon de zorg door blijven lopen en bij een deel zou de zorg stoppen na de 18e verjaardag. Eén van de jongere zegt hierover het volgende tijdens het interview: "De psycholoog kon alle vragen die ik had over het 18 jaar worden goed beantwoorden."

Een enkeling geeft aan niet goed geïnformeerd te zijn over de veranderingen na de 18e verjaardag. Zo geeft een van de gesproken ouders aan dat het pas bij het zien van het plan van aanpak duidelijk werd dat de vervoersbeschikking niet zou doorlopen, terwijl de dagbesteding wel door kon lopen na de 18e verjaardag.

Toekomstplan

In de contracten met de jeugdhulpaanbieders uit regio WBO is het volgende opgenomen: Bij het verlenen van jeugdhulp aan een jongere van 16 jaar of ouder, waarvan de verwachting bestaat dat de hulpvraag doorloopt na het 18e levensjaar, neemt de jeugdhulpaanbieder het initiatief om samen met de jeugdige en het cliënt-systeem een toekomstplan/perspectiefplan op te stellen en de hulpverlening daarop af te stemmen.

Het toekomstplan is een breed plan waarin op alle leefdomenien wordt gekeken wat er goed gaat, wat er beter kan en waar nog hulp bij nodig is.

Bij de meerderheid van de respondenten is het toekomstplan ter sprake gekomen tijdens het interview. Een enkeling heeft tijdens de interviews aangegeven dat er een breed toekomstplan is/wordt opgesteld samen met de betrokken jeugdhulpaanbieder. Bij de een was dit al ruim voor de 18e verjaardag en bij de ander pas vlak voor de 18e verjaardag.

De meeste jongeren en/of hun aanwezige ouders geven echter aan dat er geen toekomstplan is opgesteld. Meestal is er alleen met de zorgaanbieder en/of het Sociaal Team gesproken over de wijze waarop de huidige ondersteuning gecontinueerd kon worden. Andere levensdomeinen zijn niet besproken, terwijl dit door een aantal jongeren wel gemist is. De thema's waar zij (achteraf) graag over gesproken zouden hebben zijn bijvoorbeeld sociale contacten en de vervolgstudie. Zoals één van de jongere zei: *"Het ging daar niet over. Misschien had ik daar zelf een bijdrage aan moeten leveren. Het was niet op de toekomst gefocust. Het ging toen meer over het hier en nu. Terwijl achter in je hoofd had je wel het gevoel, ik wil echt bezig zijn met het hierna, mijn toekomst, hoe die hierna eruit komt te zien."*

Een paar jongeren geven aan dat er geen breed toekomstplan is opgesteld, maar dat er naast gesprekken over het continueren van de huidige ondersteuning wel gesproken is over een paar andere leefdomenien zoals wonen. De jeugdhulpaanbieder heeft in die situaties ook verwezen naar het Sociaal Team, om bijvoorbeeld te helpen bij een aanvraag voor begeleid wonen. Bij een paar respondenten waren bij het Sociaal Team nog andere thema's ter sprake gekomen toen het ging over het continueren van de ondersteuning.

Meerdere jongeren en hun aanwezige ouders/ de aanwezige professionals spreken de behoefte uit om tijdig vóór de 18e verjaardag te starten met het in kaart brengen van de vragen. Bij voorkeur met iemand die al langere tijd betrokken is bij de begeleiding van de jongere.

Ook wordt enkele keren aangegeven dat het Sociaal Team pro-actiever zou mogen handelen als het gaat om de overgang naar 18 jaar. Het Sociaal Team weet immers wanneer een jongere 18 jaar wordt en kan tijdig in gesprek met de jongere en zijn netwerk over de hulp en ondersteuning na het 18e jaar.

Route hulpvraag

De helft van de jongeren (en soms ook hun ouders) geeft aan dat het onduidelijk is waar je terecht kunt met je hulpvraag.

De helft van de jongeren (en soms ook hun ouders) geeft aan dat het onduidelijk is waar je terecht kunt met je hulpvraag. Het gaat dan enerzijds over hulpvragen die te maken hebben met het continueren van de zorg na de 18e verjaardag en anderzijds over hulpvragen gericht op waar je bepaalde zaken (zoals een Wajong uitkering) kunt aanvragen. De andere helft van de jongeren en/of hun ouder(s) wisten wel waar ze konden starten met hun hulpvraag.

Ouder: *"Ja, daar maak ik me enorm veel zorgen om. Wie kan mij dan helpen?"*

Als het gaat om het voortzetten van ondersteuning na het 18e jaar geven enkele respondenten aan niet te weten welk proces ingezet moet worden. Hierbij geeft een enkele jongere ook aan dat de specialistische aanbieder de route ook niet goed wist. Daarnaast geven enkele jongeren ook aan dat zij de beschikkingen die zij van de gemeente krijgen ingewikkeld vinden. Er staan heel veel woorden in waarvan zij niet weten wat het betekent.

Het Sociaal Team

Bij het merendeel van de jongeren is het Sociaal Team betrokken (geweest).

Vast aanspreekpunt bij het Sociaal Team

Zodra een jongere 18 wordt en er een blijvende ondersteuningsvraag is voor het Sociaal Team, krijgt de jongere in de meeste gevallen een andere contactpersoon vanuit het Sociaal Team. Ongeveer de helft van de geïnterviewde jongeren (en vaak ook hun aanwezige ouders) geven aan voor de 18e verjaardag ook te maken hebben gehad met wisselingen van contactpersonen binnen het Sociaal Team. Een enkeling geeft aan dat de overdracht naar de nieuwe contactpersoon goed is verlopen. De nieuwe contactpersoon was goed op de hoogte door het dossier. Het merendeel van deze jongeren en hun aanwezige ouders geeft echter aan dat zij hun verhaal opnieuw hebben moeten vertellen en hebben dit als vervelend ervaren. Een paar jongeren hebben zelfs meerdere wisselingen gehad. Een van de aanwezige ouders geeft aan dat dit ervoor heeft gezorgd dat zij uiteindelijk hun verhaal niet meer wilden vertellen. Een aantal andere dingen die worden opgemerkt door een deel van de geïnterviewde jongeren en hun ouders over de wisselingen van de Sociaal Team medewerkers zijn:

- De dossiers voor een goede overdracht zijn niet altijd op orde en er missen duidelijke afspraken
- Er wordt niet altijd goed gecommuniceerd over personele wisselingen
- Iemand die de jongere niet kent moet ineens over een aanvraag beslissen.

Meerdere jongeren en hun aanwezige ouders hebben aangegeven dat een vaste contactpersoon die meerdere jaren meegaat bevorderend werkt. Een enkeling voegt daaraan toe dat het nog beter zou zijn wanneer de vaste contactpersoon ook na de 18e verjaardag kan blijven óf wanneer ouder en kind of meerdere kinderen uit hetzelfde gezin dezelfde vaste contactpersoon kunnen krijgen. Die persoon kent immers de situatie al goed. Een paar van de gezinnen die dit benoemden hadden dit uiteindelijk zelf wel, maar alleen omdat zij zelf het initiatief hadden genomen om dit (meermaals) te vragen.

Communicatie Sociaal Team

Ongeveer de helft van de respondenten geeft ook iets aan over de wijze waarop er vanuit het Sociaal Team gecommuniceerd wordt. Het gaat hierbij specifiek over

de communicatie rondom de fase waarin de overgang naar 18 jaar begon te spelen. In volgorde van vaakst genoemd naar minder vaak genoemd zijn de volgende punten genoemd:

- De medewerkers van het Sociaal Team zijn betrokken en doen hun best. Het contact is prettig.
- Er is niet gecommuniceerd over de consequenties die er zijn voor de zorg wanneer de jeugdhulp met 18 jaar stopt en overgaat naar andere wetgeving, bijvoorbeeld dat er vanuit de Wmo minder uren zorg beschikbaar zijn en dat vervoer naar dagbesteding niet onder de Wmo valt. Deze zaken werden pas duidelijk bij het ontvangen van het plan van aanpak/de beschikking.
- Voor jongeren (en hun aanwezige ouders) is het niet altijd duidelijk in welke fase de aanvraag zit en wie er wanneer allemaal betrokken zijn. Dit gaat over PGB en beschermd wonen aanvragen.
- Communicatie met de Sociaal Team medewerker verloopt niet goed, bijvoorbeeld alleen via de mail of de jongere wordt niet geïnformeerd over personele wijzigingen.
- Onderbouwing van bepaalde keuzes wordt gemist (bijvoorbeeld waarom er geen sprake is van verlengde jeugdwet)
- Wel/niet tijdig geïnformeerd over dat de jeugdhulp stopt na de 18e verjaardag

Gesprekken over beschikkingen en verlengingen

Meerdere jongeren geven aan dat de gesprekken met het Sociaal Team rondom verlengingen en beschikkingen lastig en spannend zijn. Een deel van deze jongeren geeft aan tegen deze gesprekken op te zien en krijgt er ook buikpijn van. De jongeren die aangeven deze gesprekken lastig te vinden geven aan dat zij het moeilijk vinden om te verantwoorden waarom zij hulp nodig hebben. Zij vinden het lastig om hun hulpvraag te formuleren. Daarnaast zijn ze bang om de verkeerde dingen te zeggen of om het niet goed te kunnen verwoorden. De angst die leeft is dat ze uiteindelijk niet de zorg krijgen die ze nodig hebben. Meerdere jongeren gaven dit aan, maar het waren met name de jongeren met een minder sterk eigen netwerk.

Jongere: *"Ik word er vooral onzeker van dat ik het uit moet spreken. Ik word er onzeker van. Dat ik veel aan het woord ben."*

Enkele jongeren geven ook aan dat zij het gevoel hebben dat ze moeten overdrijven, om de zorg te krij-

gen die zij nodig hebben. Ze hebben het gevoel dat ze anders niet serieus genomen worden. Dit zijn met name de jongeren die zonder steun van een netwerk de gesprekken voeren met het Sociaal Team. Meerdere malen wordt genoemd dat je goed moet weten wat je nodig hebt en hoe je dit moet onderbouwen, want dan krijg je pas de zorg die je nodig hebt. Dit wordt met name aangegeven door de aanwezige ouders die ook aangeven mondig te zijn hierin.

Daarnaast geven enkele jongeren ook aan dat het lastig is om te praten over de dingen die nog niet goed gaan en waar zij hulp bij nodig hebben. Dit vinden zij confronterend. Ook enkele aanwezige ouders zeggen de gesprekken met het Sociaal Team lastig te vinden. Zij geven ook aan dat het lastig is om de hulpvraag te formuleren en dat het soms als een gevecht voelt terwijl ze hier zelf de energie ook niet voor hebben (door overbelasting).

Tot slot wordt door een enkele jongere aangegeven dat het moeilijk is om aan te geven als de geboden hulp niet passend lijkt.

Jongere: *“De mate van ondersteuning was niet genoeg. Er was niemand die me kon zeggen waar ik wel moest wezen. Ik durf het eigenlijk niet te zeggen, omdat ik het heel aardige mensen vond. Maar heb je dan eigenlijk wel kennis van zaken”*

Vragen worden niet (voldoende) beantwoord

Meerdere jongeren geven te kennen dat de vragen die zij stelden aan het Sociaal Team over thema's die spelen rondom het 18 jaar niet (voldoende) beantwoord konden worden. Dit zorgt voor veel frustratie. Enkele respondenten geven aan dat zij voor iedere vraag die zij stelden naar iemand anders werden doorverwezen (soms ook binnen het Sociaal Team). De betrokken medewerker van het Sociaal Team gaf dan zelf geen antwoord op die vragen. Daarnaast wordt ook aangegeven dat er soms helemaal geen antwoord komt op de vragen die gesteld zijn over de overgang naar 18 jaar. Vragen die jongeren en hun ouders bijvoorbeeld aan het Sociaal Team stellen zijn:

Wat verandert er straks als de jongere 18 wordt?

Wat is het verschil tussen zorg vanuit Jeugdwet en vanuit de Wmo?

Kan de huidige zorgaanbieder de ondersteuning blijven bieden?

Hoe moeten we een Wajong-uitkering aanvragen?

Wat als de jongere die op het voortgezet speciaal onderwijs zit wil doorstuderen, welke mogelijkheden zijn er voor jongeren met deze ondersteuningsvragen in het vervolgonderwijs?

Zijn er nog andere mogelijkheden waar wij misschien recht op hebben?

Welke organisatie die gecontracteerd is vanuit de Wmo kan passende zorg bieden?

Meerdere respondenten geven terug dat het fijn zou zijn als de Sociaal Team medewerker kennis heeft van de facetten die komen kijken bij het 18 jaar worden. Het gaat hierbij om verschillende soorten vraagstukken: van de mogelijkheden die er zijn voor zorg en ondersteuning na de 18e verjaardag tot aan het aanvragen van nieuwe zaken die op de jongere afkomen met het 18 jaar worden zoals een Wajong-uitkering of beschermd wonen. Tevens gaat het over de verschillen tussen de verschillende wetten. Wanneer de Sociaal Team medewerker iets niet weet, zou het fijn zijn als hij/zij het zelf gaat navragen, zodat de jongeren en/of zijn ouders niet zelf naar verschillende plekken hoeven om antwoord te krijgen op hun vragen.

Daarnaast leeft bij enkele jongeren de gedachte dat de Sociaal Team medewerkers niet goed op de hoogte zijn van welke zorg er beschikbaar is na de 18e verjaardag.

Pro-activiteit

De helft van de respondenten geeft aan behoefte te hebben aan meer pro-activiteit vanuit de betrokken professionals. Zo laten meerdere respondenten weten dat zij graag geïnformeerd (hadden) willen worden over welke mogelijkheden er binnen de gemeente zijn voor ondersteuning, passend bij de vraagstukken en situatie van de jongeren. Voorbeelden van voorzieningen waar de jongeren over geïnformeerd hadden willen worden zijn: de KOPP-training (training voor kinderen van ouders met psychiatrische problemen), voorzieningen waar je sociale contacten kunt opdoen zoals bij de inloopvoorzieningen vanuit het jongerenwerk, voorlichtingsavond vanuit MEE over 18-18+, de mogelijkheden die MEE en Surplus verder hebben etc. Deze behoefte komt met name rond het bereiken van het 18e jaar naar voren, omdat dan een deel van de hulp (en daarmee soms ook de sociale contacten vanuit de groepsactiviteiten) komt te vervallen. De jongeren en de aanwezige ouders geven aan dat zij verwacht hadden over dit soort voorzieningen geïnformeerd te worden door de professional die hen en hun situatie kent. Nu zijn ze hier pas later, via anderen, achter gekomen en dat vinden ze erg jammer. Enkele respondenten geven ook aan dat zij zelf gezocht hebben naar mogelijkheden, maar dat het lastig was dit te vinden en dat het fijn is als er iemand met je meedenkt. Zoals een van de jongere zegt: *“Als je niet weet dat iets bestaat, dan is het ook moeilijk aan te geven dat je het mist”*. Een van de ouders voegt hieraan nog toe dat het nog beter zou zijn wanneer jongeren en ouders die dat nodig hebben vroegtijdig geïnformeerd worden over welke ondersteuning mogelijk is, zodat de gemeente niet pas ingeschakeld hoeft te worden wanneer er al zorgen of problemen zijn.

Ook geeft een aantal van de respondenten aan dat zij graag pro-actief geïnformeerd willen worden over specifiek de veranderingen die er mogelijk komen rondom de zorg en ondersteuning voor de jongeren. Zaken waar de jongeren en de aanwezige ouders graag geïnformeerd over willen worden zijn: kan de hulp na de 18e verjaardag doorlopen vanuit de Jeugdwet? Kan de huidige aanbieder de zorg blijven leveren?

Enkele aanwezige ouders geven aan dat zij hadden gewild dat de professional die betrokken was ook af en toe eens belt om te vragen hoe het gaat, of er nog vragen zijn en of ze iets kunnen betekenen.

Eén van de jongere had tijdens het gesprek een pro-

fessional uit het voorliggend veld meegenomen. Deze professional geeft in het kader van pro-activiteit aan dat het goed zou zijn wanneer jongeren zelf benaderd worden door de gemeente wanneer zij bijna 18 jaar worden en er nog een beschikking vanuit de jeugdwet is. De jongeren hoeven dan niet zelf de vragen te stellen. Het zou fijn zijn wanneer de gemeente vraagt of ze ergens bij kunnen ondersteunen en dat de gemeente een eventuele vervolgbeschikking initieert.

Algemene regelzaken

Bij de meerderheid van de respondenten komt het thema algemene regelzaken naar voren tijdens de interviews. Het gaat hierbij om het regelen van de zaken die komen kijken bij het 18 jaar worden. Enerzijds betreft het zaken die alle jongeren moeten regelen zodra zij 18 jaar worden, zoals het afsluiten van een zorgverzekering en het regelen van de bankzaken. Anderzijds gaat het ook om het regelen van zaken waar niet alle jongeren mee te maken hebben zoals het aanvragen van een Wajong-uitkering of bewindvoering, de overstap van jeugdhulp naar volwassenenzorg en een aanvraag beschermd wonen.

Een enkeling geeft aan zelf online gezocht te hebben naar wat er allemaal geregeld moet worden voor de 18e verjaardag en heeft dit vervolgens ook makkelijk zelf kunnen regelen. Het merendeel van de jongeren zegt echter dat zij deze algemene regelzaken ingewikkeld vonden. Zij geven aan dat alle informatie over wat je moet regelen zodra je 18 jaar wordt erg versnipperd is en niet makkelijk vindbaar. Een aantal jongeren hebben hierbij ondersteuning gekregen van hun ouders. De meeste van deze jongeren geven ook aan dat zij dit zonder hulp van hun ouders niet hadden kunnen regelen. Niet alle ouders zijn echter in staat om deze regelzaken samen met of voor de jongeren te regelen. Een aantal ouders geven tijdens de interviews aan dat zij dit ingewikkeld vinden. Zeker bij de ouders die zelf aangeven overbelast te zijn is het moeilijk om te overzien wat er allemaal geregeld moet worden. Zowel bij deze jongeren als hun ouders leeft de angst dat zij bepaalde zaken mislopen of te laat regelen, waardoor ze later in de problemen komen. Dit levert stress op.

Ouder: *“En er is niemand die met je meekijkt van wat is wel van toepassing en wat is niet van toepassing. En dat is wel jammer.”*

Een aantal respondenten noemt dat zij door hun eigen netwerk geïnformeerd zijn over verschillende moge-

lijkheden zoals een Wajong-uitkering en studietoeslag. Dit vonden zij erg prettig, maar ze hadden verwacht dat bijvoorbeeld de gemeente hen hier ook op zou wijzen. Dit is niet gebeurd. Wanneer de respondenten wel informatie hebben gekregen over alle regelzaken, moesten zij zelf kijken wat van toepassing was op hun eigen situatie. Dit vonden zij erg ingewikkeld.

Meerdere respondenten bespreken dat het helpend zou zijn als er een overzicht komt van wat je allemaal moet regelen wanneer je 18 jaar wordt en dat de gemeente de jongeren hier pro-actief over gaat informeren. Een aantal respondenten voegt hier nog aan toe dat het ook helpend is om te weten wie jou in Oosterhout kan helpen als het je zelf niet lukt om het te regelen. Meerdere jongeren en ouders hebben aangegeven dat de gemeente de jongeren het beste kan informeren middels een brief. Een brief waarin alles staat waar je aan moet denken bij het 18 jaar worden. Een enkeling voegt hieraan toe dat het goed zou zijn als jongeren dan ook nog in gesprek kunnen hierover met iemand van het Sociaal Team.

Ondersteuning van ouders

In de meerderheid van de gevallen geven jongeren aan ondersteuning van hun ouders gehad te hebben bij de acties en regelzaken die voor de overgang naar het 18e jaar in gang gezet moeten worden. Een deel van de jongere gaat samen met de ouder zitten om de aanvragen te doen. Op het moment dat het overgangsvraagstuk buiten de reguliere regelzaken (aanvraag zorgverzekering, zorgtoeslag, studiefinanciering e.d.) ligt, geven met name ouders aan tips over aanvullende regelzaken vanuit het netwerk gekregen te hebben. Denk hierbij van een gezin met vergelijkbare hulp en ondersteuningsvraagstukken voor hun kind. Ook is er bij ingewikkeldere overgangsvraagstukken vaker professionele hulp zoals hulp van MEE ingezet. Ouders vervulden regelmatig een ondersteunende rol in de gesprekken tussen de Sociaal Team medewerker en de jongere.

Steunfiguur

In ruim de helft van de gesprekken is een steunfiguur ter sprake gekomen. Het merendeel van deze jongeren (en enkele aanwezige ouders) geeft aan dat zij een steunfiguur gemist hebben tijdens de overgang naar 18 jaar. Wat opvalt is dat ook jongeren met een steunend netwerk aangeven behoefte te hebben (gehad) aan een steunfiguur. De steunfiguur wordt het sterkst gemist

bij de jongeren die zeggen er helemaal alleen voor te staan en geen steunend netwerk te hebben.

De behoefte aan wat deze steunfiguur dan zou kunnen/moeten betekenen verschilt wel. In volgorde van vaakst genoemd naar minder vaak genoemd worden de volgende punten genoemd:

- Iemand die samen met de jongere zaken rondom het 18 jaar worden kan regelen.
- Iemand die met de jongere mee denkt en met wie de jongere kan sparren.
- Iemand die mee kan gaan naar gesprekken met bijvoorbeeld het Sociaal Team, omdat een jongere dit soort gesprekken nooit alleen zou moeten hoeven voeren.
- Iemand die goed door kan vragen waar een jongere tegenaan loopt, omdat jongeren hun hulpvraag vaak bagatelliseren.
- Iemand die de belangen van de jongere kan behartigen en opkomt voor de jongere.
- Iemand die op de jongere let.
- Iemand die de regierol pakt wanneer de jongere geen steunend netwerk heeft.

Enkele jongeren geven aan zo'n steunfiguur gevonden te hebben in een onafhankelijke clientondersteuner of in een betrokken professional.

Aanbod wordt gemist

Meerdere jongeren geven ook aan bepaald aanbod in de gemeente Oosterhout te missen. De volgende voorbeelden worden genoemd (op volgorde van vaakst naar minst vaak genoemd):

- Passende woonvoorzieningen voor jongeren die uitstromen uit de jeugdhulp en nog niet (helemaal) zelfstandig kunnen wonen vanwege hun ondersteuningsbehoefte.
- Er zijn weinig zorgaanbieders die zowel voor als na de 18e verjaardag ondersteuning kunnen bieden.
- Aanbod gericht op contact met leeftijdsgenoten voor jongeren tussen de 18 en 23 jaar.
- Weinig betaalbare woningen voor jongvolwassenen.

Zorgen om andere gezinnen

Enkele jongeren en ouders geven aan zich zorgen te maken om andere gezinnen waarbij de ouders niet in staat zijn of niet mondig genoeg zijn om de juiste hulp en ondersteuning voor hun kind te regelen. Deze zorgen gaan bijvoorbeeld over gezinnen die niet weten wat er allemaal geregeld moet worden rondom de overgang

naar 18 jaar en welke wegen je moet bewandelen om dit te regelen. Deze jongeren en ouders melden dat er weinig initiatief van professionals komt hiervoor. Als een gezin dan zelf niet in staat is dit te vragen zijn ze bang dat de jongere niet de juiste ondersteuning krijgt.

Aandacht voor overbelasting ouders

In een aantal gesprekken kwam naar voren dat de ouder(s) zwaar belast zijn. Dit is met name gerelateerd aan eigen problematiek en/of aan de zorgen en hulpvragen rondom de jongeren. Bij de gezinnen waarbij de ouders zwaar belast zijn lijkt het dat de onduidelijkheid rondom de regelzaken bij de overgang naar 18 jaar dusdanig invloed hebben op het welbevinden van de ouders, waardoor zij het nog moeilijker kunnen overzien. Er is vanuit de ouders behoefte meer ontlast te worden. Zij geven aan dat aan hen nooit is gevraagd hoe het met hen gaat. Ook is nooit de vraag gesteld of zij ondersteuning kunnen gebruiken. Ouders voelden zich hierdoor niet begrepen. Ze hebben deze 'hoe is het vraag' gemist.

Ouder: "Ik krijg mijn eigen was niet eens gedaan...hoe..."

Ouder: "Ik heb altijd gezegd; alles wat we zelf kunnen doen we ook zelf. Nu denk ik; als zij dat niet had gezegd tegen mij, dan hadden we het niet gehad. Ben gewoon al te moe en te uitgeput om dingen zelf te ontdekken."

AVG (belemmeringen die ouders ervaren)

Meerdere aanwezige ouders benoemen dat zij op de zijlijn zijn gezet toen hun zoon/dochter 18 jaar is geworden. Dit heeft met name met de AVG te maken. Zij ontvangen geen informatie meer over hun kind (tenzij er toestemming is) en worden niet meer als eerste aanspreekpunt gezien voor hun kind.

Een van de ouders geeft aan: "Tussen 16 en 18 jaar zit er een gat als het gaat om de privacy wetgeving. Als ouder kun je geen informatie opvragen zonder toestemming vanaf de 16e verjaardag, maar vanaf 18e kan jongere het zelf pas officieel regelen allemaal." De volgende voorbeelden worden nog meer genoemd als belemmeringen:

- Ouder krijgt geen informatie meer vanuit school over hoe het daar gaat.
- Wanneer er tijdelijk geen contact is tussen ouders en een jongere die elders woonachtig is krijg je als ouder zijnde ook geen informatie/updates vanuit de aanbieder.

- Jongere is financieel zelf verantwoordelijk en ouder heeft geen inzicht hierin, met alle gevolgen van dien.

School en vervolgopleiding

In de gesprekken met de jongeren komt naar voren dat de periode rond het 18 jaar veelal samenvalt met veranderingen die plaats vinden op het gebied van onderwijs. Jongeren stromen onder andere uit van regulier of speciaal voortgezet onderwijs naar vervolgopleidingen. Onderwerpen die naar voren komen op dit domein zijn (hulp bij) studiekeuze, de overgang naar het vervolgonderwijs zelf en de ondersteuning die bij de vervolgopleiding geboden wordt.

Studiekeuze

Meerdere jongeren geven aan dat er vanuit hun school aandacht was voor oriëntatie op beroepskeuze en vervolgopleiding. Er worden onder andere algemene voorlichtingen gegeven en leerlingen worden geprikkeld om open dagen te bezoeken. Wel noemen ze dat zij individuele ondersteuning bij het kiezen van hun vervolgopleiding gemist hebben en/of niet gekregen hebben. Het gaat daarbij om de keuze van een passende opleiding die aansluit op hun interesse en mogelijkheden. De ervaringen zijn hier wisselend. In enkele gevallen wordt er aangegeven dat er niemand beschikbaar was om hierin mee te denken en/of dat het onduidelijk was wie er binnen de school kon meedenken. Ook wordt door een enkeling informatie gemist over specifiek de overgang van het voortgezet speciaal onderwijs (VSO) naar Mbo en over de mogelijkheden tot het volgen van een aangepast traject op het Mbo. Er wordt daarover aangegeven dat er daarover binnen het Mbo zelf ook weinig kennis is over mogelijkheden tot een aangepast (bijv. verlengd) programma. Een wens van een enkeling is ook dat er vanuit het Sociaal Team aangegeven wordt wat de mogelijkheden zijn als het reguliere programma en bijbehorend ritme niet haalbaar is.

Ouder: "Er is niemand die de leerlingen verder begeleid in vervolgstappen voor onderwijs."

Een enkele jongere merkt op dat het ook belangrijk is om de ouders goed de informeren over de studiekeuze en het daarin meekijken met de jongere. Daarnaast wordt in enkele gevallen een goed voorbeeld genoemd van de begeleiding bij de studiekeuze. Een voorbeeld is dat een begeleider (vanuit een zorgaanbieder) van de jongere is meegegaan naar open dagen om samen met de jongere te kijken in hoeverre de opleiding passend

is. De begeleider kan ter plekke de juiste vragen stellen over de structuur en inhoud van de opleiding en de mogelijkheden voor begeleiding en maatwerk binnen de opleiding. Door een enkeling wordt tevens steun vanuit school benoemd in de vorm van een betrokken professional die meekijkt naar wat de jongere nodig heeft en wél kan.

In enkele interviews wordt daarnaast het gebrek aan passende opleidingen aangegeven. Dit wordt met name benoemd door jongeren die over de benodigde cognitieve capaciteit beschikken, maar vanwege hun ondersteuningsbehoefte niet mee kunnen in het reguliere onderwijs.

Overgang naar vervolgopleiding

De overgang naar een vervolgopleiding is voor meerdere jongeren een spannende periode. Enkele jongeren noemen niet zeker te zijn of de vervolgopleiding passend is.

Ter voorbereiding op de overgang van het VSO naar het Mbo wordt door sommige respondenten een gesprek genoemd tussen het zorgteam van het Mbo en de huidige school waarin hulp- en zorgvragen in kaart zijn gebracht. Ondanks dat blijkt dat deze overstap niet altijd soepel verloopt. Er wordt opgemerkt dat er een groot gat zit tussen VSO en Mbo omdat het Mbo toch toegespitst is op het 'normale' boekje. Gemist wordt in enkele gevallen een warme overdracht van de ene naar de andere school door bijv. verlof of uitval van een zorg coördinator. Er wordt in enkele gevallen aangegeven dat de zorg- en ondersteuningsbehoefte vanuit het Mbo toch te laag is ingeschat waardoor er te laat en te weinig ondersteuning is ingezet voor de nieuwe leerling, waardoor aanpassingen nog gedurende het eerste semester gemaakt moeten worden. Een enkele ouder geeft hierover aan dat het vormgeven van de aanpassingen een enorm gevecht is.

Ouder: "Aan het begin aangegeven dat [naam jongere] meer nodig heeft dan de gemiddelde student. Introductieweken al gestart, werd vooruit geschoven. Rest van de leerkrachten wist het niet. Voor je het weet zit je op de dag van vandaag. Ze heeft iemand nodig waar ze bij binnen kan waaien. Even haar boosheid ventileren of haar verdriet."

Ouder: "Ik ben er zelf boos over. Hoe kan het dat het zo is gelopen. Ik wist dat het ging gebeuren."

Competenties van betrokken professionals

Voor professionals die betrokken zijn bij hulpverlening is het belangrijk om over verschillende competenties te beschikken, zodat ze een domeinoverstijgende samenwerking voor jongeren rond 18 jaar kunnen versterken. Hiervoor is een combinatie van kennis, vaardigheden en attitude voor vereist. Hieronder wordt beschreven wat hierover genoemd is door de jongeren en hun ouders.

Kennis

In de zoektocht naar passende zorg en/of ondersteuning hebben veel ouders en jongeren ervaren dat aan de kant van de professionals bepaalde kennis ontbrak. Het betreft een gebrek aan kennis over (persoonlijke) achtergrondinformatie van de jongere en zijn gezin en een gebrek aan kennis over beschikbare hulpmiddelen en/of diensten. Het gaat hierbij bijvoorbeeld over kennis over welke hulpvormen er ingezet kunnen worden na de 18e verjaardag en over de wet- en regelgeving die na de 18e verjaardag gaat gelden. Onvoldoende kennis kan het gehele proces vertragen, wat vervolgens effect kan hebben op de kwaliteit van de zorg en het vertrouwen in de professional. Er hebben zich situaties voorgedaan waarin jongeren niet de juiste zorg/ en of ondersteuning aangeboden hebben gekregen, omdat de professional niet over de benodigde kennis beschikte.

Ouder: "Nu juffrouw in dienst die daar meer van weet. Daar kun je concrete afspraken mee maken. Je moet iemand hebben met verstand van zaken, dan kun je meters maken."

Jongere: "Ik had gehoopt dat zij lijntjes zouden kunnen hebben. Maar zij doen precies hetzelfde wat ik zou doen. Gewoon googelen."

Vaardigheden

Ook moeten professionals over een aantal vaardigheden beschikken om jongeren rond 18 jaar en hun ouders te kunnen begeleiden in het gehele traject. Allereerst zijn communicatieve vaardigheden heel belangrijk. Een aantal jongeren geeft aan dat ze zich niet gehoord voelden door professionals tijdens de periode voordat er duidelijkheid kwam over de in te zetten hulp na het 18e jaar. Om dit te voorkomen is het belangrijk dat professionals actief luisteren naar de zorgen, vragen en gevoelens van jongeren. Hiermee zorg je ervoor dat er een omgeving wordt gecreëerd waarin ze zich

begrepen voelen. Daarnaast vinden ouders en jongeren het ook fijn wanneer een professional regelmatig contact met ze opneemt. Op deze manier worden ze op de hoogte gebracht van de laatste ontwikkelingen en veranderingen, wat ook enigszins de onzekerheid bij hen kan wegnemen.

Verder zijn probleemoplossende vaardigheden ook essentieel. Ouders en jongeren hebben situaties ervaren, waarin ze niet op de juiste wijze werden ondersteund. Er werden bijvoorbeeld onjuistheden gevonden in het plan van aanpak of de zorgvraag werd niet voldoende aangepakt (perspectief van de jongeren/ouders). Ook wordt er kritiek geuit op de bestaande protocollen. Deze strakke protocollen maken het lastig om passende zorg te vinden voor complexe gevallen. Tegelijkertijd dienen professionals de vaardigheden te bezitten om zich creatief en flexibel op te stellen, waardoor ze maatwerk kunnen leveren dat aansluit op de behoeften en omstandigheden van jongeren.

Jongere: "Ja dat stuk van de overgang zelf van Impegno naar Surplus, was natuurlijk aan ene kant ook wel fijn omdat ze meedachten. Ze nam contact op en er werd gedaan wat er werd beloofd. Als ze iets zeiden dan werd het gedaan."

Ouder: "Protocol zegt, het beleid zegt., kan niet want er zit een code aan. Alles is zo strak gekaderd, ik vind dat er niet naar het kind gekeken wordt."

Attitude

Tot slot speelt de attitude van professionals ook een grote rol in de ondersteuning van ouders en jongeren in de overgangperiode. Een positieve en empathische houding van een professional kan ertoe leiden dat er een vertrouwensrelatie opgebouwd wordt tussen de professional en jongeren. Hierdoor kunnen jongeren, maar ook de ouders zich gemakkelijk openstellen. Ze voelen dan zich ook eerder gehoord en begrepen. De houding van de professional is de basis voor het verlenen van effectieve zorg en/of ondersteuning. Uit de ervaringen van ouders en jongeren kan opgemaakt worden dat de attitude van de professional het proces kan bemoeilijken of vergemakkelijken.

Jongere: "Ervoer dat deze mensen mij gingen helpen. Ik voelde ze wel emotioneel betrokken."

Jongere: "[naam professional] Die had heel erg haar best gedaan. Was super betrokken. Op moment dat je iemand hebt en dat je contact hebt, dan heel erg betrokken en actief. Heel erg aan het meedenken en proactief aan het meedenken. Dit kan ik doen en misschien moet je dat zo doen of zo doen. Dan heb je meer kans."

Jongere: "Ik denk niet dat zij zomaar iets zal doen wat ik niet wil."

Ouder: "Maar ik begreep van [naam professional], we gaan jullie helpen, ik ben een pitbull ik laat niet los, ik neem jullie bij de hand en... maar ... niet gebeurd... dan krijg je weer een ander en weer een ander..."

Belangrijke competenties betrokken professionals:

- Voldoende kennis over situatie jongere en over beschikbare hulpmiddelen en diensten
- Goede communicatievaardigheden
- Probleemoplossende vaardigheden
- Een positieve en empathische houding

Resultaten reviewbijeenkomsten

In tabel 1 is een overzicht te vinden van de reviewbijeenkomsten, de besproken thema’s en de aanwezigen. Hierin zijn, indien er sprake was van meerdere onderwerpen, de dikgedrukte thema’s door de aanwezigen gekozen om verder uit te werken.

Tabel 1 Overzicht reviewbijeenkomsten

	Bevindingen/thema's	Deelnemers
Reviewbijeenkomst 1	• Harde knip bij 18 jaar • Onduidelijkheid over waar je terecht kan • Er alleen voor staan • Voelt zich niet serieus genomen.	Ervaringsdeskundigen, professionals Sociaal Team, beleidsadviseurs sociaal domein, professionals werkzaam in de vrij toegankelijke jeugdhulp (zoals MEE,- GGD, jeugdmaatschappelijk werk, jongerenwerk, praktijkondersteuner huisarts)
Overleg wethouder eerste bevindingen	Terugkoppeling van de eerste resultaten	Wethouder sociaal domein
Reviewbijeenkomst 2	• Pro-actieve benadering • Nut en meerwaarde • Voor wie? • Van wie en hoe?	Ervaringsdeskundigen, professionals Sociaal Team, beleidsadviseurs sociaal domein, professionals werkzaam in de vrij toegankelijke jeugdhulp (zoals MEE, JGZ, jongerenwerk, praktijkondersteuner huisarts)
Uitwisselingsgesprek gemeente Breda	• Uitwisseling van de resultaten	o.a. projectleider jeugd en beleidsadviseur gemeente Breda
Aanvullend duidingsgesprek 1	Punten reviewbijeenkomst 2 besproken met MEE (i.v.m afwezigheid MEE bij reviewbijeenkomst 2)	MEE
Reviewbijeenkomst 3	• Overgang van ene onderwijsvorm naar de andere.	MEE, Schoolmaatschappelijk werk, Zwaai-kom (praktijkschool Oosterhout).
Uitwisselingsgesprek gemeente Breda	• Uitwisseling van de resultaten	o.a. projectleider jeugd en beleidsadviseur gemeente Breda
Reviewbijeenkomst 4 medewerkers Sociaal Team	• Pro-actieve benadering: hoe dit vorm te geven a.d.h.v. voorbeeld uit Breda.	Medewerkers Sociaal Team.
Reviewbijeenkomst 5	• Overgang VSO naar regulier onderwijs • Studiekeuze begeleiding in het VSO	VSO (IB'er) en Mbo (studentcoach)

In totaal hebben er vijf reviewbijeenkomsten plaatsgevonden en een aantal duidingssessies/aanvullende gesprekken. In verband met de afwezigheid van een van de partners bij de tweede reviewbijeenkomst heeft een apart duidingsgesprek met deze partner plaatsgevonden. Hierna worden de belangrijkste bevindingen uit de reviewbijeenkomst uitgelicht. De input uit de bijeenkomsten en aanvullende gesprekken is meegenomen in de conclusies en aanbevelingen.

Bevindingen reviewbijeenkomsten

In reviewbijeenkomst 1 werden de belangrijkste bevindingen van de eerste interviews besproken. Onderwerpen waren de harde knip bij 18 jaar, onduidelijkheid over waar je terecht kan, er alleen voor staan en zich niet serieus genomen voelen.

Onderwerpen reviewbijeenkomst 1:

- de harde knip bij 18 jaar
- onduidelijkheid over waar je terecht kan
- er alleen voor staan
- zich niet serieus genomen voelen

Deze onderwerpen werden door de aanwezige deelnemers herkend vanuit hun ervaringen en/of praktijk. Over de harde knip geven deelnemers tijdens de reviewbijeenkomst aan dat het wenselijk is dat jongeren dezelfde hulpverlener behouden of dat er in ieder geval sprake zou moeten zijn van een wenperiode bij de nieuwe hulpverlener. Daarnaast wordt nazorg vanuit de hulpverlener die tot het 18e jaar betrokken was genoemd als wens. Het opnieuw doen van een aanvraag voor een beschikking wordt als onwenselijk gezien.

Met betrekking tot de onduidelijkheid over waar je terecht kan, wordt er gepleit voor een vindbaar overzicht van (regel)zaken die jongeren moeten ondernemen voor hun 18e jaar. De informatievoorziening hierover moet aansluiten bij jongeren. Daarnaast kan deze kennis verspreid worden door en onder zo veel mogelijk mensen en via diverse kanalen. Te denken valt aan voorlichting op scholen en bij sportverenigingen. Het gaat dan zowel om wat jongeren allemaal moeten doen, als waar en hoe zij hulp kunnen zoeken. Inzet van ervaringsdeskundigheid en lotgenoten worden genoemd als potentiële hulpbronnen. Qua begeleiding van jongeren bij het in gang zetten van alle regelzaken rondom het 18 worden diverse partijen genoemd die hierin zouden kunnen ondersteunen zoals MEE of ervaringsdeskundige jongeren.

In de tweede bijeenkomst werd ingegaan op de behoefte van jongeren die jeugdhulp ontvangen aan een pro-actieve benadering ter voorbereiding op het 18 worden. Er is besproken voor welke jongeren een dergelijke benadering noodzakelijk is, hoe deze jongeren in beeld kunnen komen en wat de rol/taak is van de zorgaanbieder of professional van het Sociaal Team en/of het voorliggend veld.

Het belang van een pro-actieve benadering wordt door deelnemers aan de reviewbijeenkomst onderschreven. Er wordt geconstateerd dat de afspraak dat aanbieders een toekomstplan maken met de jongere niet altijd wordt nageleefd.

Een pro-actieve benadering is volgens de deelnemers voor veel verschillende jongeren van belang, waardoor het lastig is om tot een selectie van jongeren te komen. Eigenlijk is een pro-actieve benadering voor iedere jongere wenselijk, maar in het bijzonder voor kwetsbare jongeren zoals dak- en thuisloze jongeren, jongeren met ouders met een licht verstandelijke beperking of jongeren op het voortgezet speciaal onderwijs. Risico's van niet pro-actief handelen zijn dat jongeren hun zaakjes niet tijdig geregeld hebben (bijv. zorgverzekering) met alle gevolgen van dien of dat tussen wal en schip vallen in hun hulp-/zorgbehoefte. Er wordt gepleit voor niet zo zeer nieuwe afspraken, maar vooral om ervoor te zorgen dat bestaande afspraken worden uitgevoerd. Een concreet voorbeeld hiervan is het signaleren van het ontbreken van een toekomstplan waarna de aanbieder verzocht wordt dit alsnog op te stellen. In reviewbijeenkomst 4 werd met het Sociaal Team het nut en de noodzaak van een dergelijke pro-actieve benadering verder doorgesproken aan de hand van de Bredase aanpak waarna er besloten is ook met deze werkwijze aan de slag te gaan.

In de reviewbijeenkomsten met partijen die betrokken zijn bij de overgang van het VSO/praktijkschool naar regulier onderwijs zijn zowel voorbereiding op studiekeuze en de overdracht van de ondersteuningsbehoefte aan de vervolgopleiding besproken. Dat hier knelpunten in ervaren worden wordt deels herkend bij de op de scholen betrokken professionals. Er wordt echter meer aandacht aan bijvoorbeeld studiekeuze besteed dan jongeren en ouders in de interviews lijken te ervaren. Mogelijk dat activiteiten gericht op studie- en/of beroepskeuze niet altijd als zodanig herkend worden bij jongeren of hun ouders. Qua geschiktheid en/of

beschikbare ondersteuningsmogelijkheden worden grote verschillen bij vervolgoopleidingen gezien. Deze verschillen hebben te maken met de oorsprong van de opleiding (denk aan sociaal versus techniek), de doelgroep die op de opleiding af komt en de docentenpopulatie (iemand met een zorgachtergrond versus een technische achtergrond). Er wordt geconstateerd dat er best al veel gebeurt op het gebied van loopbaanontwikkeling, en ook rondom de overdracht van VSO/praktijkschool naar het Mbo. Er wordt een adviesgesprek gevoerd op het moment dat de jongere zich aanmeldt. Er liggen echter ook voldoende verbeterkansen waaronder het beter opvolgen van adviezen die uit het adviesgesprek rondom de overgang naar voren komen en het praktisch vormgeven van de adviezen. Ook wordt een opvolgesprek door de oude coach vanuit het VSO genoemd nadat een jongere bij de vervolgoopleiding gestart is. In het kader van studiekeuze worden prikkelarme opendagen genoemd voor jongeren met autisme en de inzet van externe studiekeuze gesprekken voor VSO studenten (nu gericht op algemene doelgroep). Tevens wordt aangegeven dat er meer mogelijkheden zijn dan er algemeen bekend is. Dat pleit voor meer zichtbaarheid van opleidingsplekken met meer of betere ondersteuningsmogelijkheden. Ook zijn er punten waarin opleidingen voor alle leerlingen een slag kunnen maken. Het gaat om het creëren van een veilig leerklimaat met een duidelijke structuur waar alle leerlingen baat bij hebben.

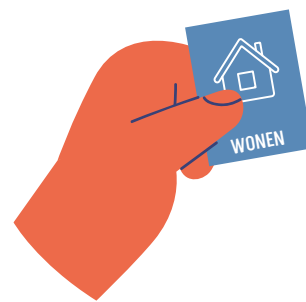
Overall komen uit de reviewbijeenkomsten een aantal belangrijke competenties naar voren waaronder het kunnen opbouwen van een vertrouwensband, samenwerking met de jongere, toegankelijkheid zijn, regelmatig contact opnemen (vinger aan de pols) zodat de jongere het contact als laagdrempelig ervaart, goed kunnen samenwerken met andere hulpverleners, het kunnen vormgeven van een warme overdracht, verbinden, steunen en luisteren. Professionals zijn zelf van mening dat zij niet alles hoeven te weten maar dat ze vooral goed hun weg moeten kunnen vinden. Zij moeten zichtbaar zijn voor de jongeren en een vast contact zijn voor als het even niet loopt. Tot slot wordt er gepleit voor blijvend ophalen van ervaringen van jongeren met de overgang om hiervan te leren en verbeteren van belang is.

Bevindingen op basis van de tijdlijnen

Van alle deelnemers is een tijdlijn van de periode rond het 18e jaar gemaakt. Hieronder worden de belangrijkste bevindingen, gebaseerd op de tijdlijnen beschreven.

Veranderingen rondom de overgang naar 18 jaar

Alle jongeren hebben zich in meer of mindere mate actief met de overgang naar 18 jaar bezig gehouden. De mate waarin de jongeren zelf aan het roer staat varieert. Vrijwel alle tijdlijnen tonen grote veranderingen op de domeinen leren en werken en geestelijke gezondheid, welke uitgebreid beschreven zijn in de resultaten van de interviews.

In de tijdlijnen valt het domein wonen op. Bij bijna de helft van de jongeren speelt een concrete vraag rondom wonen.

In de tijdlijnen valt het domein wonen op. Bij bijna de helft van de jongeren speelt een concrete vraag rondom wonen. Voor een aantal andere jongeren is dit wel een thema waar ze alvast over aan het nadenken zijn omdat ze een zorg zien voor de toekomst, maar deze jongeren hebben nog geen concrete acties of vragen uitgezet.

De jongeren voor wie het thema wonen een belangrijk thema is, vragen zich af hoe zij met hun ondersteuningsbehoefte én de krapte op de woningmarkt ooit op zichzelf kunnen gaan wonen. Deze zorg delen de aanwezige ouders.

De vraagstukken rondom wonen spelen bij jongeren voor wie thuis blijven wonen geen optie is vanwege de gezinssituatie (zoals een slechte relatie met ouders), maar ook bij jongeren die een blijvende ondersteuningsbehoefte hebben op het gebied van zelfstandig wonen.

De domeinen sociaal contact en meedoen komen beperkt naar voren in de tijdlijnen van de jongeren. Tijdens de interviews werden deze domeinen wel regelmatig benoemd. Jongeren lijken hiermee te worstelen, maar de meeste jongeren hebben geen concrete hulpvraag gesteld hierover.

Ondersteuning na de 18e verjaardag

Alle jongeren die na hun 18e verjaardag gesproken zijn, hebben na hun 18e verjaardag ook nog een vorm van ondersteuning ontvangen. Bij de helft van deze jongeren is de zwaarte en/of de vorm van de ondersteuning na de 18e verjaardag vrijwel gelijk gebleven. Bij een aantal jongeren was dit omdat dezelfde ondersteuning kon blijven doorlopen en bij andere jongeren kwam er soortgelijke ondersteuning vanuit een andere organisatie. Bij een enkeling was er een verschuiving van de hulpvraag, waardoor er net wat andere ondersteuning nodig was.

Bij ongeveer een kwart van de jongeren was de ondersteuning die volgde na de 18e verjaardag lichter dan voor hun 18e. Bij enkele hiervan was de ondersteuning wel lichter dan zij zelf nodig dachten te hebben. Bij de overige jongeren was er na de 18e verjaardag meer en/of zwaardere ondersteuning nodig.

Harde knip

Meerdere jongeren geven aan bij twee domeinen een knip te ervaren: geestelijke gezondheid en school. Specifiek rondom het 18e jaar zit de knip bij het domein geestelijke gezondheid. Dit komt omdat de meeste hulp die op dit domein is ingezet over het algemeen met 18 jaar stopt vanuit de Jeugdwet. Als het gaat over de knip in het onderwijs, gaat het over de overgang naar vervolgonderwijs. Aan de hand van de tijdlijnen is goed te zien dat voor een aantal jongeren dit moment vrijwel gelijk samen valt met de overgang naar 18 jaar. Er gebeurt dan erg veel tegelijkertijd in deze periode rond 18 jaar worden. Dit zorgt voor meer onrust. Bij een aantal jongeren komt deze knip juist net voor of na het 18 jaar worden (o.a. afhankelijk van het opleidingsniveau).

De overgang naar vervolgonderwijs valt vaak samen met de overgang naar 18 jaar. Er gebeurt dan erg veel in deze periode.

Gat in de hulpverlening

Bij bijna alle jongeren is zowel vlak voor als na de 18e verjaardag een professional betrokken. Bij enkele jongeren zit er een gat na de 18e verjaardag, waarin er tijdelijk geen hulpverlening betrokken is. Deze jongeren misten in deze periode iemand die vinger aan de

polen kon houden of iemand waarop zij terug konden vallen als het even niet goed ging.

Voorbereiding op de overgang naar 18 jaar: wie neemt initiatief, op welk moment en bij wie kloppen zij aan?

In de meeste gevallen trekken jongeren, of hun ouders, aan de bel bij het Sociaal Team om te kijken naar (continuering van) de benodigde zorg na de 18e verjaardag. Daarnaast trekken ook hulpverleners aan de bel bij het Sociaal Team. In de ruime minderheid van de casussen heeft het Sociaal Team het eerste initiatief genomen om te kijken naar wat er allemaal geregeld moet worden voor de overgang naar 18 jaar. Wat opvalt is dat jongeren en hun ouders al vroeg (ruim voor de 18e verjaardag) bezig zijn met de overgang naar 18 jaar. De acties vanuit de organisaties (zoals het Sociaal Team) worden echter pas vlak voor de 18e verjaardag in gang gezet. Er lijkt een gat te zitten waarin jongeren en ouders al veel vragen hebben en stellen, maar waarin geen antwoorden komen. Het merendeel van de jongeren (en ook de ouders die gesproken zijn) stellen de vragen rondom de overgang naar 18 jaar aan het Sociaal Team of aan de betrokken hulpverlener.

Voorliggend veld

Bij iets minder dan de helft van de jongeren lijkt het voorliggend veld (hiermee wordt de vrij toegankelijke ondersteuning vanuit de Jeugdwet en/of de Wmo bedoeld) helemaal niet ingezet te zijn. Zowel niet voor als na de 18e verjaardag.

Bij enkele jongeren was het voorliggend veld zowel voor als na de 18e verjaardag betrokken. Het gaat hierbij om de inzet van jongerenwerk en de inzet van MEE (onafhankelijke cliëntondersteuning of schoolmaatschappelijk werk). Deze professionals bleven dan gedurende langere tijd betrokken, waaronder tijdens de overgangperiode.

Bij meerdere jongeren is het voorliggend veld alleen na de 18e verjaardag betrokken. Dit betekent niet automatisch dat de hulp en ondersteuning na de 18e verjaardag daarmee lichter en/of minder is geworden. Soms was deze vrij toegankelijke ondersteuning juist aanvullend op de beschikte ondersteuning. Het gaat hierbij bijvoorbeeld om ondersteuning bij regelzaken (zoals aanvraag Wajong-uitkering of beschermd wonen). Deze ondersteuning wordt als zeer prettig ervaren. Daarnaast is het voorliggend veld bij enkele

jongeren betrokken voor ondersteuning bij het domein sociale contacten. Bij een aantal jongeren gaat het wel om ondersteuning die afgeschaald kon worden naar het voorliggend veld, waardoor er lichtere ondersteuning ingezet kon worden na de 18e verjaardag.

Overgang naar een andere gemeente

Enkele jongeren die gesproken zijn hebben te maken gehad met de overgang naar het toegangsteam van een andere gemeente. Dit betreft jongeren die in een andere gemeente zijn gaan wonen, omdat de passende woonvoorziening alleen daar beschikbaar was én jongeren die de aanvraag voor beschermd wonen bij de gemeente Breda moesten doen. Deze jongeren hebben het als vervelend ervaren dat zij hun verhaal opnieuw moesten vertellen. Daarnaast was het voor hen onduidelijk wie de contactpersoon was.

Steunend netwerk

De meerderheid van de jongeren ervaart voldoende steun. In veel gevallen komt deze steun van ouders/verzorgers. De jongeren die geen steunend netwerk vanuit huis hebben, ervaren wel steun vanuit een betrokken professional (zoals de schoolmaatschappelijk werker, een gezinshuisouder of een pleegouder). Een enkeling geeft aan helemaal geen steunend netwerk te ervaren. Deze jongeren geven aan behoefte te hebben (gehad) aan een maatje, iemand die gedurende langere tijd kan ondersteunen en meedenken.

Verschil vooruitblikken en terugblikken

Bij de jongeren met wie zowel vooruit- als teruggeblikt is kwam de onduidelijkheid en onzekerheid rondom het 18 jaar worden het sterkste naar voren. Tijdens deze gesprekken hebben de jongeren aangegeven welke vragen zij allemaal hebben met betrekking tot de overgang naar 18 jaar. Doordat deze jongeren er nog middenin zaten op het moment dat ze hun verhaal deelden, kwamen de gevoelens ook meer naar boven dan tijdens de gesprekken met de jongeren met wie alleen een terugblik is gedaan.

Bij slechts een enkele jongere waarmee vooruit is geblikt speelde er geen onzekerheid of vragen rondom de overgang naar 18 jaar. Bij de grote meerderheid speelde veel onrust en zorgen rondom alle regelzaken die er kwamen kijken bij de 18e verjaardag. Wanneer aan de jongeren tijdens de vooruitblik werd gevraagd wat er zou gaan veranderen met de 18e verjaardag kwamen jongeren veelal met de algemene regelzaken

zoals de zorgverzekering, DUO en meer eigen rekeningen gaan betalen. Deze jongeren kwamen minder snel met de veranderingen op het gebied van zorg en ondersteuning. Al bleek verder in het gesprek vaak wel dat zij zorgen hadden over het voortzetten van hulp- en ondersteuning of toekomstige woonplek. De jongeren met wie alleen teruggeblikt is noemden juist de veranderingen op het gebied van zorg en ondersteuning en de overgang naar vervolgonderwijs. Bij hen kwamen de algemene regelzaken veel minder aan de orde.

Bij jongeren met wie is vooruitgeblikt kwamen vooral de algemene regelzaken naar voren. Ter-

wijl bij jongeren met wie is teruggeblikt vooral de veranderingen op het gebied van zorg en ondersteuning en de overgang naar vervolgonderwijs werden genoemd.

Betrokkenheid organisaties

Bij de meeste jongeren lijkt het, op basis van de tijdlijnen, de hoeveelheid betrokken organisaties/professionals rondom de overgang beperkt. Bij de complexere casussen zijn wel veel verschillende mensen betrokken, veelal ook vanuit verschillende domeinen (zoals geestelijke gezondheid en school).

Ondersteuning bij regelzaken

Bij de vooruitblikken valt op dat de jongeren allemaal al iemand bedacht hebben wie hen kan helpen bij de algemene regelzaken. Het betreft hier de regelzaken die voor alle jongeren van toepassing zijn. Veelal denken ze hierbij aan een van de ouders/verzorgers en in een enkel geval aan de schoolmaatschappelijk werker. Wanneer het gaat om meer specifieke regelzaken, zoals de aanvraag van een Wajong-uitkering, weten de meeste jongeren niet goed wie hen hierbij kan helpen. Dit omdat hun ouders/verzorgers ook niet goed op de hoogte zijn van deze regelingen.

Resultaten dossieronderzoek

In totaal zijn er zeven plannen van aanpak geanalyseerd. Het betreft hierbij het laatste plan van aanpak voor de 18e verjaardag óf het plan van aanpak vlak na de 18e verjaardag waarin de overgang naar 18 jaar ter

sprake is gekomen. Drie jongeren waren 16 jaar op het moment dat het plan van aanpak werd opgesteld, één jongere was 17 jaar en drie jongeren waren 18 jaar.

In bijna alle plannen van aanpak is terug te lezen hoe er is gekeken naar de overgang naar 18 jaar. Wat uit meer dan de helft van deze plannen opgemaakt kan worden is dat er gekeken is of de benodigde ondersteuning na de 18e verjaardag onder de verlengde jeugdwet of Wmo valt. Bij enkele andere jongeren wordt in het plan van aanpak aangegeven dat er ondersteuning nodig is bij het behalen van doelen richting het 18 jaar worden, maar wordt verder niet aangegeven hoe deze ondersteuning geregeld gaat worden. Dit betrof jongeren die 16 waren op het moment dat het plan van aanpak is opgesteld. Waarschijnlijk komt dit wel aan bod in een later plan van aanpak. Uit een enkel plan van aanpak kan niet opgemaakt worden of er aandacht is geweest voor het 18 jaar worden. Ook hier gaat het om een plan van aanpak van een jongere die op dat moment 16 jaar was.

Wat verder opvalt uit de analyse van de plannen van aanpak is dat er in het plan van aanpak niet alle hulpvragen/behoefte aan bod komen die de interviewers tijdens de interviews hebben gehoord van de jongeren. Het betreft hierbij met name vragen/wensen op het gebied van andere leefdomeinen, zoals sociale contacten en onderwijs, en de algemene regelzaken rondom het 18 jaar worden. Onduidelijk is of er door het Sociaal Team geen brede uitvraag is gedaan op alle leefdomeinen, of dat dit wel is gedaan maar de jongere het niet heeft aangegeven.

Nog een opvallend punt is dat enkele ouders/jongeren in de interviews aangeven dat zij eerder geïnformeerd hadden willen worden over de mogelijkheden die er zijn vanuit het voorliggend veld. Later is namelijk gebleken dat daar passende vormen van ondersteuning bleken te zijn voor een deel van de hulpvraag. Dit terwijl in deze plannen van aanpak staat beschreven dat het voorliggend veld ontoereikend is voor de hulpvraag. Een combinatie van niet vrij toegankelijke ondersteuning en ondersteuning vanuit het voorliggend veld (vooral gericht op sociale contacten) bleek achteraf goed te werken.

Tijdens de interviews hebben een paar jongeren aangegeven dat de ondersteuning die zij nodig hadden niet beschikbaar was na de 18e verjaardag in de gemeente

Oosterhout. Uit de plannen van aanpak blijkt dat deze ondersteuning niet meer nodig/passend was en dat er daarom voor is gekozen om dit niet in te zetten. Het lijkt dan niet te gaan over of het wel/niet aanwezig is, maar over of het wel/niet passend is.

In de helft van de plannen van aanpak staat opgenomen dat na 3 maanden de eerste evaluatie zal plaatsvinden en dat 3 tot 4 maanden voor aflopen van de beschikking weer een persoonlijk evaluatiemoment gepland wordt. Uit de plannen van aanpak die ontvangen zijn voor dit onderzoek kan niet opgemaakt worden of dit heeft plaatsgevonden en/of er wijzigingen zijn geweest in de hulp. In de andere helft van de plannen van aanpak staat niks opgenomen over een evaluatiemoment. Waarschijnlijk staat dit wel in de beschikking is voortgekomen uit het plan van aanpak. Hier hebben de onderzoekers geen zicht op.

Conclusie

Wat opvalt is dat de overgang naar 18 jaar voor veel van de jongeren die jeugdhulp ontvangen een intensieve en onrustige tijd is, waarin zij (en ook hun ouders) te maken hebben met zorgen. Zorgen die veelal gaan over de continuïteit van zorg en ondersteuning na de 18e verjaardag en over de zaken die geregeld moeten worden voor de 18e verjaardag. Bij de meeste jongeren is geen toekomstplan opgesteld samen met de jongeren. Het valt ook op dat de ouders/verzorgers van deze jongeren met regelmaat zwaar belast zijn en dat de overgang naar 18 jaar en alle onzekerheid/zorgen die hierbij komen kijken in sommige gevallen te veel lijkt te worden. Jongeren en/of ouders trekken vaak vroeg aan de bel, het duurt echter vaak tot kort voor (of soms zelf net na) het 18e jaar, voordat er duidelijkheid is en de onrust wordt weggenomen.

Er wordt duidelijk aangegeven dat er behoefte is aan betere en tijdige ondersteuning bij de overgang naar 18 jaar. Het gaat hierbij om een aantal zaken:

Meer duidelijkheid over wat je allemaal moet regelen wanneer een jongere 18 jaar wordt. Er wordt een duidelijk overzicht gemist;

Meer duidelijkheid over bij wie je terecht kunt als je vragen hebt of ergens niet alleen uitkomt;

Eerder duidelijkheid of de hulp en ondersteuning na de 18e verjaardag voortgezet kan worden en op welke wijze;

Meer informatie over de (financiële) consequenties die er (kunnen) zijn wanneer de jeugdhulp stopt en welke mogelijkheden er zijn na de 18e verjaardag.

Jongeren en hun ouders/verzorgers missen hierin een pro-actieve houding van de professionals die al betrokken zijn. Een knelpunt bij tijdig pro-actief handelen kan echter zijn dat de zorg- en ondersteuningsbehoefte na het 18e jaar nog niet altijd ruim voor de 18e verjaardag is in te schatten.

De grootste veranderingen in de overgang naar 18 jaar vinden, volgens jongeren, plaats op de domeinen geestelijke gezondheid en leren/werken.

Tijdens de gesprekken geven jongeren aan dat er met name op de domeinen 'geestelijke gezondheid' en 'leren en werken' de grootste veranderingen plaatsvinden bij de overgang naar 18 jaar. De overgang van jeugdhulp naar andere vormen van hulp en ondersteuning valt vaak samen met de overgang tussen verschillende onderwijsvormen (bijvoorbeeld de overgang van V(S)O naar Mbo). Vaak betekent dit ook veranderingen in het sociaal netwerk van een jongere. In meerdere gevallen kwamen er bij deze jongeren hobbels op de weg bij deze overgang naar vervolgonderwijs. Er is behoefte aan extra begeleiding bij de studiekeuze en meer aandacht voor de onderwijstransitie zelf en ondersteuning daarbij. Samen met onzekerheid rondom de continuering van zorg en de zaken die allemaal geregeld moeten worden is dit veel tegelijk voor jongeren. Naast bovengenoemde domeinen hebben meerdere jongeren en hun ouders toekomstvragen op het gebied van wonen. Deze zijn niet altijd direct gerelateerd aan het 18 jaar worden zelf, maar hangen wel in de lucht voor de eerstkomende jaren.

Er wordt aangegeven dat er vaak wisselingen plaatsvinden binnen het Sociaal Team. Zeker in de periode waarin alle vraagstukken rondom het 18e jaar spelen wordt dit als vervelend ervaren. Er is behoefte aan een vast gezicht, zeker tijdens deze overgang.

Wat verder geconcludeerd kan worden op basis van de interviews is dat in gesprekken waarin er wordt gekeken naar hulp en ondersteuning na de 18e verjaardag niet alle levensgebieden aan bod komen. Vooral op het gebied van sociaal contact lijkt er wel een behoefte te zijn bij een aantal jongeren om hier meer aandacht voor te hebben.

Alle jongeren die jeugdhulp ontvangen en (bijna) 18 jaar worden hebben iemand nodig die naast ze staat om ze hierbij te ondersteunen.

Daarnaast komt heel duidelijk naar voren dat geen enkele jongere die jeugdhulp ontvangt en (bijna) 18 jaar wordt deze overgang alleen kan/zou moeten maken. Ze hebben allemaal iemand nodig die naast hen staat. In veel gevallen was er ook iemand aanwezig om hen te ondersteunen. Dit waren name de ouders/verzorgers en soms een betrokken professional. Een enkeling had niemand die kon ondersteunen en ervaarde dit als een groot gemis.

In veel gevallen hebben de jongeren een harde knip ervaren, waardoor de huidige zorgaanbieder moest stoppen bij de 18e verjaardag. Veelal kwam er daarna een andere professional of zorgaanbieder. Er is dan behoefte aan een gezamenlijke overdracht. Ook blijkt dat er financiële drempels ervaren worden vanuit jongeren en/of ouders om de zorg voort te zetten. Een eigen bijdrage of het eigen risico en de onduidelijkheid hierover maakt dat sommige jongeren afzien van verdere zorg- of ondersteuning. Indien jongeren, om welke reden ook, met het 18e jaar stoppen met jeugdhulp is er behoefte aan iemand die vinger aan de pols kan houden.

Professionals moeten voldoende kennis in huis hebben en écht kijken naar wie ze tegenover zich hebben.

Uit de interviews komt naar voren dat meerdere jongeren en/of hun ouders vinden dat er kennis ontbreekt bij de betrokken professionals. Kennis over de verschillende wetten en over de lokale mogelijkheden is volgens hen nodig. Daarnaast wordt aangegeven dat het belangrijk is dat een professional écht kijkt naar wie er tegenover hem zit. Professionals moeten beschikken over goede communicatieve en probleemoplossende vaardigheden en, naast de eerder genoemde proactieve houding ook een empathische en positieve houding aannemen tijdens gesprekken.

Jongeren missen het aanbod van hulp of kunnen het niet goed vinden.

Als laatste wordt er aangegeven dat er aanbod gemist wordt of niet vindbaar is in de gemeente Oosterhout. Aanbod op het gebied van passende woonvormen en activiteiten gericht op sociale contacten. Ook valt op dat er weinig gebruik wordt gemaakt van de mogelijkheden die er zijn binnen het voorliggend veld, bijvoorbeeld gericht op sociaal contact.

Aanbevelingen

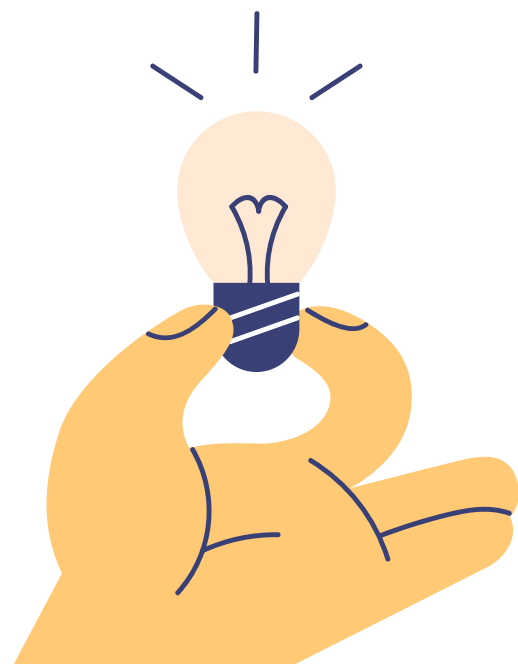
Uit het onderzoek zijn diverse aanbevelingen naar voren gekomen waarmee op lokaal niveau de overgang naar het 18e jaar voor jongeren met jeugdhulp verbeterd kan worden. Hierbij maken we onderscheid tussen aanbevelingen voor (jeugd)professionals, het onderwijs en de gemeente. We eindigen met aanbevelingen voor jongeren en ouders/verzorgers.

Aanbevelingen voor de gemeente

- Zorg voor voldoende aanbieders met specifieke kennis van 18-23 jaar die zowel ondersteuning/hulp kunnen bieden aan jongeren onder en boven de 18 jaar en waarbij de jongere dezelfde hulpverlener kan blijven behouden na de 18e verjaardag ongeacht de financieringsvorm.
- Investeer in passende woonvoorzieningen voor jongeren die uitstromen uit de jeugdhulp. Overleg periodiek met zorg- en welzijnspartners en in het bijzonder de woningbouwcorporatie over ontbrekende schakels in het woonpalet.
- Zorg voor professionele steunfiguren die ingezet kunnen worden, wanneer een jongere geen steunfiguur in het netwerk heeft.
- Onderzoek of er mogelijkheden zijn om een vorm van nazorg/vinger aan de pols te bieden aan (kwetsbare) jongeren waarvan de hulpverlening stopt met 18 jaar.
- Zorg ervoor dat voorzieningen voor deze leeftijdsgroep zichtbaar zijn (voor jongeren én ouders).
- Blijf met regelmaat monitoren hoe jongeren met jeugdhulp de overgang naar het 18e jaar ervaren om mogelijke nieuwe knelpunten aan te pakken en bevorderende factoren te versterken. Onderdeel hiervan is het evalueren van de pro-actieve benadering rondom het toekomstplan en screeningsteam zoals begin 2024 gaat starten in de gemeente Oosterhout.

Daarnaast zijn er nog een aantal specifieke aanbevelingen die gaan over het Sociaal Team Oosterhout:

- Zorg dat alle medewerkers van het Sociaal Team beschikken over basiskennis van de verschillende wetten en mogelijkheden. Doe dit door een (online) training te organiseren. Gebruik hiervoor de kennis van de medewerkers. Maak dit ook onderdeel van het inwerkprogramma van nieuwe medewerkers.
- Besteed daarnaast in een scholings- of intervisiebijeenkomsten aandacht aan vaardigheden en attitude die van belang zijn voor de ondersteuning van jongeren bij de overgang. Een pro-actieve houding, een brede blik op alle leefdomeinen, oog voor het welbevinden van ouders in deze stressvolle periode, probleemoplossend vermogen en het écht horen van jongeren kunnen hier onderdeel van zijn.
- Zorg dat de jongeren een vaste contactpersoon hebben.
- Wanneer er vlak voor de 18e verjaardag een wisseling van contactpersoon plaats moet vinden om wat voor reden dan ook of wanneer iemand vlak voor de 18e verjaardag een eerste/nieuwe hulpvraag stelt, zorg dan voor een medewerker die zowel voor als na de 18e verjaardag betrokken kan zijn.
- Houd rekening met de toegankelijkheid van informatie die er vanuit het Sociaal Team verstrekt wordt. Toets bijvoorbeeld de leesbaarheid en begrijpelijkheid van beschikkingen bij jongeren.

Aanbevelingen voor professionals

Het belangrijkste is het wegnemen van de zorg, onrust en stress bij jongeren

Het is van belang om oog te hebben voor wat deze periode betekent voor jongeren. Het belangrijkste is het wegnemen van de zorg, onrust en stress bij jongeren (en hun ouders/verzorgers) rondom het 18 jaar worden. Onderstaande zaken kunnen hier helpend bij zijn:

Toekomstplan

Belangrijk is dat jongeren samen met een betrokken professional een toekomstplan opstellen, waarin alle leefdomeinen aan bod komen. Dit is ook een van de opdrachten die gemeenten krijgen vanuit de hervormingsagenda Jeugd.

Tijdig informeren en pro-actief handelen

Informeer de jongere (en de ouders/verzorgers) waar je bij betrokken bent zo vroeg mogelijk over dat er een aantal zaken geregeld moeten worden rondom de 18e verjaardag. Het liefst net na de 17e verjaardag. Daarnaast is het belangrijk om de jongere (en de ouders/verzorgers) procesmatig te informeren over de stappen die gezet gaan worden rondom het eventueel voortzetten van zorg na de 18e verjaardag en wie voor welke stap verantwoordelijk is. Bijvoorbeeld door hen te informeren over het toekomstplan dat opgesteld gaat worden.

Check of er een steunfiguur is

Het is belangrijk om te checken of de jongere een steunfiguur heeft die kan ondersteunen bij de overgang naar 18 jaar en ook aansluit tijdens de gesprekken met professionals. Indien dit niet het geval is ga dan samen op zoek naar een steunfiguur in het netwerk. Dit kan een oom, tante, buurman, voetbalcoach of docent zijn. Wanneer dit niet mogelijk is in het eigen netwerk, zorg dan dat er een professional naast de jongere gezet wordt. Hierbij kan gedacht worden aan een onafhankelijke clientondersteuner, ervaringsdeskundige, vertrouwenspersoon of een jongerenwerker.

Heb oog voor het gezinssysteem

Het is belangrijk om ook te vragen hoe het met de ouders gaat en te kijken of zij eventueel ergens ondersteuning bij nodig hebben. Ook kan het noodzakelijk

zijn om soms iets uit handen te nemen bij gezinnen vanwege bijvoorbeeld overbelasting.

Duidelijk overzicht van de regelzaken

Zorg voor een duidelijk overzicht van alle regelzaken die komen kijken bij het 18 jaar worden. Breng het overzicht onder de aandacht bij de jongeren. Gebruik hiervoor vindplaatsen van jongeren zoals scholen of sportverenigingen. Het overzicht kan fysiek worden weggelegd op deze plekken of in combinatie met een voorlichting onder de aandacht gebracht worden.

Daarnaast zijn er nog een aantal andere aanbevelingen voor professionals:

- Informeer de jongeren over de vrij toegankelijke voorzieningen die er zijn binnen de gemeente Oosterhout. Kijk hierbij wat aansluit bij de jongeren. Hierbij kan gedacht worden aan de inloophmomenten van het jongerenwerk, sportactiviteiten van MOOVE of op een voorlichtingsbijeenkomst over overgang naar 18 jaar die georganiseerd wordt door MEE.
- Vraag door op alle leefdomeinen, ook als een jongere hier in eerste instantie geen vragen over stelt. Geef specifieke aandacht aan het domein sociale contacten en zorg indien nodig voor warme verbanden.
- Heb aandacht voor de financiële consequenties en schaamte hierover die de overgang naar 18 jaar met zich mee kunnen brengen (denk hierbij bijvoorbeeld aan het wegvallen van financiering van vervoer of het eigen risico/eigen bijdrage die betaald moet worden). Dit kunnen voor jongeren barrières zijn om zorg of hulp voort te zetten. Geef jongeren informatie over voorzieningen en regelingen waar ze voor in aanmerking komen (zorgtoeslag, collectieve zorgverzekering via de gemeente Oosterhout) en waar ze terecht kunnen om financiële problemen te voorkomen of op te lossen zoals budgetcoaches.
- Wanneer er een andere professional/aanbieder in beeld komt, zorg dan voor een gezamenlijke overacht waarbij de jongere aanwezig is.
- Informeer jongeren waar zij terecht kunnen als zij na hun 18e verjaardag toch nog een (hulp)vraag hebben.
- Maak afspraken met de jongere over de wijze waar-

op de professional contact heeft met de ouder/ de ouder informeert indien de jongere dit wenst.

- Wanneer een jongere vanaf zijn 18e verjaardag geen ondersteuning meer ontvangt, check dan na een tijdje hoe het gaat met de jongere.
- Bejegening: zorg dat de jongere en/of ouders zich gehoord voelen.

Aanbevelingen voor scholen

- Besteed aandacht aan de zaken die geregeld moeten worden wanneer een jongere 18 wordt door bijvoorbeeld posters op te hangen in de school. Ook kunnen er gastlessen gegeven worden op de scholen over de regelzaken vanuit bijvoorbeeld de voorliggend veld partners.
- Onderzoek de kansen om het studiekeuzeproces beter in te richten op leerlingen met een ondersteuningsbehoefte, zoals prikkelarme open dagen, voorlichting op maat en externe studiekeuze gesprekken op maat.
- Meer aandacht voor de opvolging van afspraken die gemaakt zijn op het gebied van ondersteuning bij de aanvang van de vervolgopleiding.

Aanbevelingen voor opleidingen die toekomstige jeugdprofessionals opleiden

Tot slot is er nog een aanbeveling voor de opleidingen die toekomstige jeugdprofessionals opleiden:

- Besteed voldoende aandacht aan de benodigde kennis, vaardigheden en attitude van professionals die in dit onderzoek naar voren zijn gekomen. En besteed aandacht aan de kwetsbaarheid van jongeren in de periode rondom de overgang naar het 18e jaar en daarmee het belang van een goede ondersteuning in deze periode.

Aanbevelingen voor jongeren (en/of ouders)

- Zorg dat er iemand is die met je mee kan denken en geef aan wanneer je niemand hebt en hier wel behoefte aan hebt.
- Vraag aan je zorgaanbieder wanneer je een toekomstplan gaat opstellen.
- Vraag bij wisseling van professionals in het Sociaal Team of als je kort voor je 18e start met hulp om een medewerker van het Sociaal Team die ook na het 18e jaar betrokken kan blijven.

Reeds ingezette acties

Checklist bijna 18

Uit de gesprekken met jongeren en ouders is onder andere gebleken dat zij niet goed weten wat er allemaal geregeld moet worden als een jongere 18 jaar wordt en bij wie je terecht kunt als het je zelf of met behulp van je netwerk niet lukt om al deze zaken te regelen. Het gaat hierbij niet alleen over het voortzetten van zorg na de 18e verjaardag, maar ook over thema's als: wonen, werken, inkomen, studiefinanciering, Wajong uitkering, DigiD etc. De jongeren en hun ouders geven aan dat informatie hierover erg versnipperd is en tevens wordt aangegeven dat zij niet goed weten wat het lokale hulpaanbod is.

Vrijwel alle jongeren en ouders die dit knelpunt benoemden gaven aan dat een brief namens de gemeente erg helpend zou zijn (geweest). Oftewel, op een pro-actieve manier geïnformeerd worden door de gemeente. Tijdens de reviewbijeenkomst werd dit ook als oplossingsrichting genoemd door zowel de ervaringsdeskundigen en aanwezige professionals.

Daarnaast werd tijdens de reviewbijeenkomst aangegeven dat dit knelpunt niet alleen speelt bij jongeren die jeugdhulp ontvangen, maar bij alle jongeren die 18 jaar worden. Om die reden heeft de gemeente Oosterhout besloten om alle jongeren pro-actief te informeren over de rechten en plichten waar zij mee te maken krijgen als zij 18 jaar worden.

Vanaf juli 2023 ontvangen alle jongeren (ongeveer 600 jongeren per jaar) in het kwartaal waarin zij 17 jaar zijn geworden een verjaardagskaart van de gemeente Oosterhout met daarbij de checklist 'bijna 18'. Op deze checklist staat kort weergegeven welke rechten en plichten er bij het 18 jaar worden komen kijken. Middels een QR-code worden jongeren per thema verwezen naar een website waarop meer informatie staat over dat onderwerp. Er wordt met name verwezen naar bestaande platforms zoals het infoplein en digidingendesk. Wanneer jongeren willen weten bij wie ze in Oosterhout terecht kunnen met vragen over (een van) de thema's, worden zij via een QR-code verwezen naar www.oosterhout.nl/bijna18. De toegevoegde waarde van deze site is dat alles overzichtelijk op één plek staat. Op deze website staat ook de PDF versie van de checklist.

Zowel jongeren als de maatschappelijke partners zijn uitgenodigd om kritisch te kijken naar de checklist en de gemeente te voorzien van opmerkingen en aanvullingen. De reacties waren allemaal positief. Zoals een van de jongeren zei: "De brochure is duidelijk, overzichtelijk en aantrekkelijk om naar te kijken. Goed idee!"

Op 29 juni heeft wethouder Beenhakker de eerste checklist uitgereikt aan een jongere. Gedurende het jaar wordt op verschillende momenten extra aandacht besteed voor de verschillende thema's die een rol spelen bij het 18 jaar worden.

Toekomstplan en screeningsteam

Zoals uit de resultaten is gebleken is er maar bij een enkeling een (breed) toekomstplan opgesteld. Meerdere jongeren hebben ook aangegeven dat het vlak voor hun 18e verjaardag nog onduidelijk was hoe de ondersteuning na de 18e verjaardag eruit kwam te zien. Als de overgang naar 18 jaar ter sprake is gekomen, dan kwamen bijna bij alle jongeren niet alle domeinen aan bod. Ook geven zowel meerdere jongeren als ouders aan dat het onduidelijk is wat en wanneer je allemaal moet regelen voor de 18e verjaardag (het gaat bijvoorbeeld om aanvraag beschermd wonen, WAJONG uitkering etc.).

De gemeente Breda is met een nieuwe werkwijze gestart die ook aansluit bij de knelpunten die zijn opgehaald middels dit onderzoek. De gemeente Breda is eind 2022 namelijk gestart met het actief opvragen van toekomstplannen bij de jeugdhulpaanbieders. Voor jongeren die in verblijf zitten wordt met ongeveer 17 jaar het toekomstplan opgevraagd en bij de overige jongeren met ongeveer 17,5 jaar. Aan de jeugdhulpaanbieder wordt gevraagd om samen met de jongere na te denken over wat er goed gaat wat er beter kan en waar er nog hulp bij nodig is op alle leefdomeinen. Dit toekomstplan wordt vervolgens besproken in een integraal screeningsteam binnen de gemeente. In dit screeningsteam zitten professionals met de volgende expertise: Wmo-begeleiding, Wmo-beschermd wonen⁴, participatiewet, jeugd, schuldhulpverlening en RBL. Het screeningsteam kijkt of er een blijvende ondersteuningsvraag is na de 18e verjaardag en of de gemeente hierin iets kan betekenen. Dit wordt teruggekoppeld in een advies aan de jongere en de jeugdhulpaanbieder. Indien nodig wordt er een gesprek gepland om eventuele acties uit te zetten.

De gemeente Oosterhout is op dit moment bezig om de succesvolle werkwijze van de gemeente Breda te implementeren.

Deze werkwijze heeft er in de gemeente Breda toe geleid dat een groot aantal aanbieders de toekomstplannen is gaan opstellen. Op deze wijze komen jongeren eerder in beeld en kunnen eventuele vervolgstappen tijdig in gang gezet worden. De gemeente Oosterhout is op dit moment bezig om bovenstaande werkwijze

ook te implementeren, zodat er ook toekomstplannen opgevraagd en besproken worden van de Oosterhoutse jeugdigen in de jeugdhulp. De verwachting is dat de gemeente Oosterhout vanaf begin 2024 start met deze werkwijze.

Dankwoord

Graag bedanken we alle jongeren, ouders en verzorgers die aan dit onderzoek hebben meegewerkt voor het delen van hun ervaringen met de overgang naar het 18e jaar. Zoals beschreven was het voor velen een onzekere en stressvolle periode. Daarom is onze waardering extra groot dat deze jongeren, ouders en verzorgers hun kostbare tijd vrijmaakten om hun verhaal met ons te delen. Hun doel is dat er lessen getrokken worden uit hun ervaringen waarmee er verbetering in gang gezet kan worden, niet alleen in de gemeente Oosterhout maar ook daarbuiten. Hierdoor hopen zij op minder hobbels op de weg voor andere jongeren die de overgang naar 18-plus nog moeten maken. Wij hopen dat wij recht doen aan hun verhalen door de acties die reeds in gang zijn gezet naar aanleiding van dit onderzoek en de aanbevelingen voor vervolgstappen. De gemeente Oosterhout zal zich hier komende tijd voor gaan inspannen.

Tot slot bedanken we alle betrokken partners, professionals, ervaringsdeskundigen en leden van de klankbordgroep voor hun inzet op het gebied van de werving, hun bijdrage tijdens de reviewbijeenkomsten, duidingsgesprekken en input voor de eindrapportage.

⁴ Sinds juni 2023 verloopt de aanvraag voor beschermd wonen via het Sociaal Team Oosterhout in plaats van via de gemeente Breda

Bijlage 1: Flyer ten behoeve van de werving

Help jij mee met een soepele overgang naar volwassenheid in Oosterhout?

Word jij binnenkort 18 jaar?
Of ben je al 18 geworden?
En kreeg je voor je 18e hulp of ondersteuning?

Dan horen we graag van jou wat er beter kan!

Meer informatie?
Alle informatie over dit onderzoek staat in de informatiebrief.
Als je mee wil doen, vragen we je om toestemming te geven.

Hoe kan jij helpen?
Ga in gesprek met de onderzoeker en vertel ons jouw ervaringen.
Vervolgens kan je meedoen met andere onderdelen.
Dit mag, maar hoeft niet.

In gesprek met onderzoekers Onderzoekers bekijken jouw ondersteuningsplan Onderzoeker is bij een overleg over jouw situatie Gebruik van jouw gegevens als input voor een leerbijeenkomst

Wil je meedoen?
Geef het door aan jouw hulpverlener.
Of bel, mail, app met onderzoekers Yvette of Caroline als je een vraag hebt of meer wil weten over het onderzoek.

Yvette Ilmer
Mail: y.ilmer@oosterhout.nl
Bel/app: 06-523 663 02

Caroline Kruij
Mail: c.kruij@ggdwestbrabant.nl
Bel/app: 06-580 845 20

Bijlage 2: Topiclijst vooruitblik

Start interview

- Voorstellen interviewers.
- Toelichting doel onderzoek
- Akkoord voor opname interview
- Toelichting tijdlijn en gebruik domeinkaartjes

Openingsvraag: Kun je wat over jezelf vertellen? Hoe ziet je leven er uit?

Wat betekent het 18 worden voor jou / wat betekent de overgang naar 18 jaar van uw kind voor u?

Topiclijst per levensdomein / evt. meerdere domeinen bespreken:

We zijn vooral nieuwsgierig naar hoe jouw situatie op 'onderwerp noemen' er nu uit ziet en wat jij denkt dat er gaat veranderen en hoe je daarop voorbereid wordt of wilt worden.

Kun je vertellen wat er speelt binnen het onderwerp 'naam van het domein'?

Wat gaat er denk jij veranderen rondom dit onderwerp als je straks 18 jaar bent?

Heb je hier al samen met een professional over gepraat?

Zo ja:

- Wanneer hebben jullie dit besproken?
- Hoe gebeurde dit?
 - Wie kaartte dit aan?
 - Vanuit wiens wens/behoefte is dit besproken? (professional, ouder, jeugdige?)
- Hoe ben je hier mee aan de slag gegaan?
 - Wat zijn de belangrijke zaken die er geregeld moeten worden?
 - Wie doet dat?
 - Is er een toekomstplan opgesteld?
- Hebben jullie keuzes moeten maken op dit levensdomein?
 - Zo ja, hoe ging dat?
 - Hoe is dat besproken?
 - Wat ging daarin goed? En wat ging minder goed?
- Is het duidelijk wie er betrokken moeten worden de komende tijd, zodat jij straks na je 18e nog de hulp en ondersteuning krijgt die je nodig hebt?
 - Wie betreft hen?
 - Wat verwacht jij van hen?
- Hoe heb je deze eerste voorbereidingen voor het 18 worden ervaren?
- Wat vond je van de begeleiding / ondersteuning door professionals hierin?
- Hoe vond je de samenwerking gaan tussen de verschillende professionals?
- Wat zijn je verdere verwachtingen in de begeleiding bij het 18 jaar worden?
 - Waar ga je nog meer mee te maken krijgen?
 - Wat verwacht je daarin aan begeleiding? En hoe?
 - Verwacht jij nog moeilijkheden de komende tijd als het gaat over het regelen van de hulp en ondersteuning na je 18e verjaardag?

Zo nee:

- Wanneer moet dit onderwerp volgens jou besproken worden?
- Wie moet dit onderwerp aan kaarten?
- Hoe moet het onderwerp volgens jou besproken gaan worden?
- Denk je dat dit ook zo besproken zal gaan worden?
- Wat zijn volgens jou de belangrijkste zaken die geregeld moeten gaan worden?
- Wat verwacht je in de ondersteuning van de betrokken professionals?
 - ↳ Voorbeelden: Bespreekbaar maken, ondersteunen bij aanvragen en...?
- Wensen en behoeften hierin
 - Wie heeft welke rol?

- Onderscheid mogelijk tussen ouder en kind

Algemeen verder:

- In hoeverre is het duidelijk bij wie jullie terecht kunnen voor begeleiding bij het 18 jaar worden?
- Hoe voel je je over het hele proces rondom de overgang?
 - ↳ Verandering (groot, klein), onzekerheid, stress over beschikbare hulp, spannend nieuwe hulpverlener?
- We hebben al veel in kaart gebracht over hoe jij aankijkt tegen het 18 worden en wat daar allemaal bij komt kijken. Heb jij nu al punten waarvan jij vindt dat de begeleiding beter kan?

Reflectie op tijdlijn

Actie: Welke zou je dan rood (gaat niet goed), oranje (gaat oke) of groen (gaat goed) kleuren?

Als je dat ziet, wat kan er dan volgens jou beter geregeld worden voor iemand die ook bijna 18 jaar wordt? Of wat gaat er bij jou misschien al goed, wat zeker ook bij iemand anders die bijna 18 wordt ook geregeld moeten worden? Hoe zou dit beter geregeld moeten worden? En indien van toepassing: Wie kan daar een rol in spelen?

Bijlage 3: Topiclijst terugblik

Start interview

- Voorstellen interviewers.
- Toelichting doel onderzoek
- Akkoord voor opname interview
- Toelichting tijdlijn en gebruik domeinkaartjes

Openingsvraag: Kun je wat over jezelf vertellen? Hoe ziet je leven er uit?

Hoe heb je de overgang naar het 18-jaar worden zelf ervaren?

Topiclijst per levensdomein / evt. meerdere domeinen bespreken:

We zijn vooral nieuwsgierig naar hoe jouw situatie op 'onderwerp noemen' er voor jouw 18e uitzag, wat er verandert is en hoe je daarop voorbereid bent en in begeleid bent.

- Kun je vertellen wat er speelde binnen dit onderwerp (naam noemen van het domein)?
- Wat is er precies veranderd en wanneer?
- Wanneer is dit onderwerp bespreekbaar gemaakt?
- Hoe gebeurde dit?
 - Wijze
 - Wie kaartte het aan?
 - Vanuit welke wens/behoefte (zorgverlener, ouder, jeugdige)
- Hoe ben je hier mee aan de slag gegaan?
 - Wat waren belangrijke zaken die er geregeld moesten worden?
 - Wie deed dat?
 - Is er een (gezamenlijk) plan opgesteld?

- Hebben jullie keuzes moeten maken op dit levensdomein?
 - Zo ja, hoe ging dat?
 - Hoe is dat besproken?
 - Wat ging daarin goed? En wat ging minder goed?
- Was het duidelijk bij wie je terecht kon voor hulp?
- Hoe heb je de hulp vanuit de professionals ervaren?
 - Wat ging goed, wat ging niet goed?
- Bij overgang naar andere vorm van hulp en ondersteuning:
 - Hoe verliep de overgang zelf?
 - Hoe ging de overdracht?
- Wat vind je van de huidige hulp en ondersteuning?
 - Sluit het aan op je behoeften?
 - Wat wel/niet? Wat ontbreekt?
 - Is dit voorheen besproken? Speelde dit onderwerp al voor je 18e jaar?
- Hoe heb je je overall gevoeld gedurende het hele proces rondom de overgang?
 - ↳ Verandering (groot, klein), onzekerheid, stress over beschikbare hulp, spannend nieuwe hulpverlener?

Reflectie op tijdlijn

Actie: Welke zou je dan rood (ging niet goed), oranje (ging ok) of groen (ging goed) kleuren?

Als je dat ziet, wat kan er dan beter geregeld worden voor iemand die ook bijna 18 wordt? En wat ging er bij jou heel goed wat zeker ook bij iemand anders die 18 wordt ook geregeld moet worden? En hoe zou dat dan beter geregeld kunnen worden? En indien van toepassing, wie kan daar een rol in spelen?

